N°. 50. Donderdag 25 Februari 1904. 3de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . f 2.00
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05
Men abonneert zich voor minstens zes maanden ingaande op den dag der eerste toezending f 1.—

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

Mededeelingen of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **109 Laan Copes v. Cattenb.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is:
Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen.

I. Indisch Genootschap.

In de vergadering van 23 Februari hield de heer *A. H. Berkhout*, leeraar te Wageningen, vroeger houtvester in Oost-Indië eene voordracht over de „Surinaamsche bosschen", die in hoofdzaken overeen kwam met zijn, nog kort geleden in het K. W. besproken rapport, naar aanleiding zijner onderzoekingsreis in Suriname uitgegeven.

Op de voordracht volgde een debat tusschen den Spreker en den heer *J. A. de Gelder*, den schrijver der veel gerucht gemaakt hebbende en vrij algemeen veroordeelde brochure: „Het heden en de toekomst der Kolonie Suriname". Deze toonde aan, dat het rapport van den heer Berkhout, als men het goed leest, eigenlijk nog pessimistischer is dan zijne brochure; hij bestreed de ramingen die de heer *B.* had gemaakt voor de kosten van den houtaankap en beweerde op grond van eigen raming dat de M³ hout te Paramaribo geleverd niet zou komen op f 13 maar op f 50. Hij bleef het binnenland moerassig ongezond noemen en voorspelde, dat de Javanen, die men bij den houtaankap zou te werk stellen er bij honderden zouden sterven.

Door den heer B. werd een en ander weerlegd, waarop re- en dupliek volgde. De heer de G. constateerde ten slotte, dat zijne bezwaren tegen de raming B. niet waren weerlegd, gaf echter toe, dat de raming vóóraf zeer moeilijk te maken was, maar dat het best zou blijken wie in het gelijk was, als men tot eene proefneming overging, die ook hij niet ontraadde.

II. Afdeeling Zuthen e. o.:

GEWONE ALGEMEENE VERGADERING op **Maandag 29 Februari 1904**, des namiddags te **2** uren in de Bovenkoffiekamer der Groote Societeit.

Te behandelen punten:

1. Notulen.
2. Jaarverslag over 1903.
3. Rekening en verantwoording over 1903.
4. Voorstel om ingevolge art. XII der Statuten aan het Hoofdbestuur voor het jaar 1903 ontheffing te vragen van de betaling der vaste bijdrage.
5. Opmaken van twee dubbeltallen voor de benoeming van een lid en van een plaatsvervangend lid van het Hoofdbestuur.
6. Verkiezing van een lid van het afdeelingsbestuur wegens periodieke aftreding van den heer J. Brouérius van Nidek (herkiesbaar).
7. Verkiezing van een afgevaardigde en van een plaatsvervangend afgevaardigde ter Algemeene Vergadering der Vereeniging.

Mededeelingen.

Namens het Bestuur,
De Secretaris,
A. WALLAND.

III. Van de Afdeeling Utrecht en omstreken:

Ondergeteekenden maken bekend dat zij zich beschikbaar stellen *tot het geven van inlichtingen betreffende het plaatsen van kinderen* uit Oost- en West-Indie, die men voor opvoeding en onderwijs naar *Utrecht* wil zenden.

Mevr. J. E. VAN OEVEREN VAN SCHAIK,
Predikheerenkerkhof 14bis.

D. F. ROMEIN, Secr.-Penn.
Wm. Barentszstraat 20bis.

NB. Spreekuur bij voorkeur van 11—12 vm.
Uitgez. Zon- en feestdagen.

Toewijding aan Indië.

In het Haagsche «Vaderland» van 13, 14 en 15 Februari schreef de heer *P. C. Huyser*, reeds sinds tijden als strijder voor de belangen van O.-Indië zeer bekend, onder den titel, dien ook wij nu hebben gekozen, een stuk, waarin hij zijne gezichtspunten uiteenzet, wat betreft den tegenwoordigen, gedrukten economischen toestand, van Java, en de, naar zijn opvatting, nuttige middelen aangeeft, die tot herstel zullen kunnen leiden. Reeds de verdienste van den schrijver op Koloniaal litterair gebied, zou voor ons eene reden zijn geweest om zijne pennevrucht niet met stilzwijgen voorbij te gaan, doch ook de gewichtige inhoud van het stuk geeft ons aanleiding om het met onze lezers te bespreken.

De heer H. is natuurlijk ook thans nog, geheel wat hij vroeger was, de ervaren cultuurman, die waardevolle, practische aanwijzingen geeft op 't gebied van landbouw en economie. Hij treedt al dadelijk in het strijdperk tegen de Gouvernements-koffiecultuur; wijst op de adviezen, die de Regeering bij herhaling ontving om die verderfelijke wijze van belasting-inning af te schaffen, en toont aan, hoeveel er in vroeger jaren aan Java wel werd ontnomen door, voor een te lagen prijs, den inlander koffie te doen planten, welke met veel winst, grootendeels ten bate van het moederland verkocht werd. Die wanhopige arbeid en daarbij de geheel onbetaalde heerendiensten, hebben alle ambitie bij den Javaan gedood en zeer nadeelig teruggewerkt op allen Javaanschen landbouw, de rijstcultuur incluis.

Afschaffing van alle heerendiensten en het vervangen van den Gouvernements-Koffie-aanplant door eene vrije cultuur, met recht van verkoop door den producent aan den meest biedende, acht dus de heer H. in de eerste plaats noodig.

Het kan, dunkt ons, niet anders, in den tegenwoordigen tijd, dan dat een ieder dit met den heer H. eens is, al begrijpt men best, dat voor die vermindering van belastingdruk, die eene vermindering van opbrengst en eene belangrijke vermeerdering van uitgaven zal tengevolge hebben, een equivalent moet worden gezocht.

En wie zal niet geheel instemmen met hetgeen de schrijver verder zegt van het opheffen van de massa, het weergeven van een eigen ik aan den dessaman! Dit wordt zoo goed geschetst, dat wij het hieronder geheel overnemen:

„Om Java te releveeren, moet allereerst de Javaansche Dessa-man, de deelgerechtigde in den communaal bezeten grond, de orang tani, de orang kentjeng, uit zijn diepe vernedering worden gereleveerd. Hij moet zich weer gaan voelen als orang kentjeng, als sterke man. Wat van hem is, en wat hij produceert, moet het zijne zijn en blijven; en het Gouvernement moet hem dat bezit waarborgen door zijn rechtsmacht en zijn politie. De Javaan is, in de laatste drie eeuwen, zoodanig plat gedrukt, dat alle veerkracht er uit is. Voor alles is hij onverschillig geworden. Hij heeft de overtuiging gekregen, dat alles, wat hij kans ziet te verkrijgen, hem toch wordt afgenomen. Waartoe dan inspanning?"

Tegenover de alle energie doodende gedwongen-koffiecultuur, wordt de vrije suikercultuur met haar opwekkenden arbeid gesteld, die ook thans nog, nu door de lage suikerprijzen de landheeren geen dividend meer krijgen, toch aan Java nog groote voordeelen bezorgt.

Zijn die lage prijzen een gevolg van overproductie, zooals men beweert? Neen, zegt de heer H.; ze zijn het gevolg van de hooge accijnzen, die van een nuttig voedingsmiddel een duur genotmiddel maken. Maak den sterken drank duur en de suiker goedkoop!

Bij de bespreking der tabakscultuur wijst hij er op, dat deze eigenlijk geen landbouw, maar tuinbouw is, die een voortdurend toezicht vordert, waarbij de planter dus moet kunnen rekenen op een vast personeel. Het zou zeker een domheid zijn de koeliecontracten af te schaffen, omdat er misbruik van wordt gemaakt. Goede en duidelijke voorschriften en streng optreden, zoowel tegen meester als tegen knecht, die ze overtreden, is de hier te volgen weg.

Nog volgt een kort woord over de koffiecultuur en dan komt spreker tot dat gedeelte van zijne causerie, waardoor ons de verplichting werd opgelegd om een woord mee te spreken.

Toen de heer *G. A. Scherer* onlangs zijne zeer belangrijke rede over den Javaan in «Moederland en Koloniën» hield, kregen wij de overtuiging, dat hij, zonder het zelf te willen, den indruk zou maken, dat de eischen van hen, die den dadelijken aanleg van betere en meer irrigatiewerken verlangen, niet al te ernstig moeten worden opgevat, omdat met kleine, veel minder kostbare middelen het doel, de verbetering van den economischen toestand, evenzeer, zoo niet beter, zal worden bereikt. Hoe aangenaam zegt dan ook nu de heer *P. C. Huyser*, iemand te hooren met wiens denkbeelden men sympathiseert. En dan verklaart ook hij wel, «dat irrigatie en communicatiemiddelen nuttig en noodig zijn», doch daarna sprekende van het geven van een wetenschappelijke opleiding aan de Javanen, spiegelt hij den lezer voor, dat onder hun leiding dan ook o. a. de waterwerken kunnen tot stand komen. Moeten ze tot dat verwijderd tijdperk worden verschoven?

Wij hebben tot ons leedwezen. vooral in den laatsten tijd, reeds meer mannen, die het, volgens hun zeggen en ook naar onze overtuiging, goed met Indië meenen, op diezelfde luit hooren tokkelen. Zij beseffen daarbij zeker niet, hoeveel kwaad zij kunnen stichten in deze dagen, nu het moederland zich voorbereidt om 't zinkende Java te redden en om daartoe gedurende eenigen tijd, — tot het er weer boven op is —, krachtig financieel bij te springen.

Wij, die in het *meer* en *geregeld* brengen van water op de velden en het tegengaan van *watersnooden* en *wateroverlast* hoogst noodige middelen zien, om eene grootere en *minder aan rampspoeden blootgestelde* productie van het hoofdvoedingsmiddel te verkrijgen, hebben het nooit doen schijnen zelfs, of het vele andere goede en noodige, dat men met den Javaan voor heeft, — mits men in de eerste plaats maar voor meer water zorgde —, nu zoo'n erge haast niet zou hebben!

Waarom wordt dan ook niet van den anderen kant met een krachtig en duidelijk woord verklaard, dat in Oost-Indië, evengoed als overal elders, *voldoende water* een eerste factor is bij de cultures en dat, nu men niet heeft willen luisteren naar hetgeen de Directeur van Openbare werken, *de Bruijn*, tal van jaren geleden predikte en voorstelde, in dit opzicht Java *zoo ten achteren is gebleven*, dat, zeker met beleid, maar toch vooral ook *met kracht*, die schade moet worden ingehaald.

Wij zijn er zeker van, dat èn *Scherer* èn *Huyser* dit bovenstaande ten volle met ons eens zijn. Maar degenen in ons Vaderland, die, wat betreft de aan Oost Indië te verleenen hulp, het hoogste woord aan de *zuinigheid* en *niet* aan de *wijsheid* willen geven — en er zijn er zóó niet weinigen — zullen, uit hetgeen door onze eigene geestverwanten werd geschreven, de leerrijke (?) les putten: om toch vooral geen geld aan dure irrigatiewerken te verspillen, nu toch, ook door andere, veel eenvoudigere, en minder kostbare, middelen hetzelfde resultaat te verkrijgen is!

Wel schrijft de heer Huijser:

„Arbeid in Indië en zelfverloochening in Nederland, deze zijn de hefboomen, om Java en de Javanen er weer boven op te helpen. Arbeid, geleid door Inlandsche hoofden, gecontroleerd door Europeesche ambtenaren, en, naar den Indischen maatstaf, ruimschoots betaald."

Maar eenige alineas verder lezen wij:

„Juist omdat de Javaan onderworpen en lijdzaam is, is het even gemakkelijk, om hem welvarend te maken, als om hem te verarmen. Als men 't maar goed met hem meent, dan komt alles terecht."

Eene ontboezeming, die des noods, gepast zou hebben in den bloeitijd van 't cultuurstelsel en die voor de afschuivers van 't delgen eener eereschuld, moet zijn om van te watertanden!

Ook waar hij 't voor Indië zoo hoogst schadelijke van 't absenteïsme bespreekt, zijn wij het niet ten allen deele met den heer H. eens. Zijne vergelijking van het verteren in Europa, van het in Indië gewonnen geld of verdiend pensioen — dat trouwens een noodwendig kwaad is, waartegen ook wij geen remedie weten, — met het reisgeld, dat de vreemdelingen in Zwitserland, Italië en Frankrijk brengen, is als die van een emmer water met een enkelen druppel. En waar hij zelf, de gansche kolonie van afstammelingen van Europeanen vergetende, er op wijst, dat Oost-Indië van Nederland eene *bezitting* is, mist hij daarna, onzes inziens, het recht er over te klagen, dat planters en kooplieden niets bij de Regeering dier bezitting hebben in te brengen.

Waar men strijd voert tegen het schadelijke der ambtelijke autocratie, moet men vooral trachten het woord «bezittingen» door een ander te vervangen, dat beter de gewenschte verhouding van het Moederland tot Oost-Indië uitdrukt.

Wij kunnen dit artikel niet besluiten, zonder onze groote ingenomenheid te kennen te geven,

FEUILLETON.

Gajösche volkssagen.

Geschreven voor de Deli Ct.

III

Dit verhaal geeft weder het ontstaan der vier Gajòvorsten, nadat Linggö reeds bestond en een vorst had met den Batakschen titel van Sibajak.

Voordat de rijken Petiambang en Boeket bestonden en de Gajoërs, die in Linggö woonden, nog heidenen waren evenals de Bataks, leefde er in Menangkabauw (Sumatra's Westkust) te Boeket Djambang een Mohamedaansch schriftgeleerde die Sjeikh Amat heette.

Deze Sjeikh Amat trouwde met een dochter des lands. Toen zijne vrouw zwanger was, vroeg zij haar man om een hert te gaan jagen, daar ze trek in hertenvleesch had. Sjeikh Amat nam een roodharigen hond mee, nam wat eten bij zich en ging 't bosch in. Hij zocht en jaagde, maar kon nergens een hert vinden en daardoor dwaalde hij hoe langer zoo verder weg. Ten slotte kwam hij uitgeput van vermoeienis, bijna zonder kleeren en zonder jachtbuit in een kampong aan een meer (Toba-meer).

Daar werd hij liefderijk opgenomen. Toen hij evenwel bekomen was, wilde hij niet meer naar zijn land terug, dat hij waarschijnlijk toch nooit meer zou terug vinden. Hij bleef dus in dat oord en trouwde daar weder.

Toen ook deze vrouw zwanger was geworden vroeg ook zij haar man om een hert te gaan jagen, daar zij zoo'n trek had in een herteboutje. Sjeikh Amat gehoorzaamde, nam zijn rooden hond weder mede met wat eten en ging weder het bosch in. Ook nu was de jacht hem ongunstig.

Nergens zag hij een hert, en hij wilde toch niet zonder buit terugkeeren. Wederom verdwaalde hij door zijn vele zoeken, liep weer dagen en nachten door, tot hij uitgeput van vermoeienis en zonder eten kwam in een land, aan den voet van 't gebergte, hetwelk Pasei heette.

Ook daar werd hij liefderijk opgenomen en ook daar bleef hij, omdat hij den weg niet wist te vinden.

Hij trouwde ook te Pasei met een dochter des lands en was een tijd lang gelukkig.

Doch toen ook deze derde vrouw van Sjeikh Amat zwanger was, vroeg ze evenals zijn 1e en 2e vrouw, om een hert te gaan jagen, omdat ze hertenvleesch wilde eten.

Weer nam hij zijn rooden hond en eten mede en ging jagen, doch keerde nimmer weer.

Alle nasporingen mochten niet baten, niets werd meer van hem vernomen en tot op den huidigen dag zou men te vergeefs het graf van Sjeikh Amat zoeken: hij is totaal verdwenen.

De drie vrouwen, die hij had gehad, bevielen allen van een zoon.

De zoon van de vrouw van Menangkabauw vroeg, toen hij groot geworden was: „Moeder, waar is toch mijn vader?"

Zijn moeder deelde hem daarop mede dat zij veel van zijn vader had gehouden, dat zij hem op zekeren dag had gevraagd om een hert te gaan jagen, dat hij een rooden hond mee had genomen, doch dat hij sedert niet meer terug was gekomen. Wat er met hem gebeurd was, dat wist zij niet te zeggen. Men had hem gezocht, maar geen spoor gevonden.

„Dan ga ik het doen moeder," zei de zoon.

Ook hij nam een rooden hond mede en ging goed voorzien op pad in de richting, waarin zijn vader destijds geloopen had.

De tweede zoon, van de vrouw, die aan het Toba meer woonde, had intusschen dezelfde vraag aan zijne moeder gedaan.

Ook deze deed haren zoon 't zelfde droevige verhaal.

Ook die zoon ging met een rooden hond en goed voorzien op pad, doch ontmoette aan den rand van 't bosch een vreemdeling ook met een rooden hond. Daar de honden begonnen te vechten, naderden ze elkaar en vroegen wat ze gingen doen en waarheen ze reisden. Die van Menangkabauw (want hij was de vreemdeling dien de 2e zoon ontmoette) zeide, dat zijn vader Sjeikh Amat destijds op jacht was gegaan met een rooden hond en niet was teruggekeerd en dat hij hem ging zoeken. Daarop volgde natuurlijk de kennismaking van de twee broeders, die beloofden elkander te zullen helpen zoeken. En zoo sloegen ze dus gezamenlijk de richting in, die beider vader destijds had ingeslagen (naar Pasei).

Zoo kwamen ook zij na veel omzwervens in de buurt van Pasei.

Daar had intusschen de derde zoon van Sjeikh Amat dezelfde vraag aan zijne moeder gesteld als de twee vorige zoons. Ook hij begaf zich dus op marsch met een rooden hond, doch daar niemand de richting wist, welke zijn vader had ingeslagen, zwierf hij zoo'n beetje rond in 't gebergte.

Zoo ontmoette hij dus zijne twee broers die van het Toba-meer kwamen. Dadelijk begon zijn hond met de twee andere honden te vechten. Een zelfde kennismaking volgde. Nu waren de drie broers dus bijeen.

Na rijp beraad besloten ze hun tocht gezamelijk met hunne drie honden door te zetten in Z. richting en zoo geschiedde.

Na een zwaren tocht kwamen ze eindelijk in een bewoond oord, waar vele karbouwen-kralen waren. Dat was Seroelö.

Ze namen hun intrek, daar het tegen den avond was, in het huis der veehoeders, dat leeg stond, en brachten er den nacht door; zij in en de honden onder het huis.

Een der voorname lieden van Seroelö, droomde dien nacht tot driemaal toe dat het huis op ± 600 M., van zijn woning in brand stond. Hij stuurde er toen een van zijn vertrouwden op af, om te zien of dit werkelijk zoo was. Deze kwam terug en zeide: „neen, maar er zijn drie mannen in, in het rood gekleed en drie roode honden er onder."

Den volgenden morgen werden onze drie broeders dus ontdekt. Men besloot om den sibajak van Linggö van den vondst der vreemdelingen mededeeling te doen. De „orang kaja" van Seroelo, deelde toen tevens zijn droom mede, doch hield den tweeden der broeders achter en verborg hem. Toen dus de Sibajak van Linggö kwam, waren er maar twee broers over.

Hij gaf er een aan den orang-kaja, van Seroelö en een nam hij zelf mee. Zij moesten beiden gedood worden, want uit dien droom voorspelde de Sibajak ongeluk.

De Sibajak van Linggö nam dus den jongste der broe-

met de voorgestelde oprichting van een Departement van Landbouw in Ned.-Indië, doch tevens voegen wij er bij, dat ook hier gevaar schuilt voor de, zoo straks bedoelde, onjuiste opvatting van hen, die denken, dat *alles te recht komt, als men het maar goed met den Javaan meent.*

Ons rekest aan den Minister van Binnenlandsche Zaken.

In het Haagsche *Vaderland* van 17 Februari j.l. schreef de heer *A. Brandes Sz.*, leeraar in de aardrijkskunde aan een der H. B. S. in den Haag, een protest tegen ons verzoekschrift aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, waarin protestant, doordat hij, blijkbaar, de moeite niet genomen had, dat rekest in zijn geheel te lezen, maar zich had vergenoegd kennis te nemen van het uittreksel door de Nederlandsche Pers er van gegeven, tot de zonderlinge veronderstelling kwam, dat wij niet zouden weten, dat er een examen in de aardrijkskunde bestond voor de leeraren in dat vak bij het M. O.

Het is juist omdat wij dit wel wisten, dat er in ons verzoekschrift staat, dat „aan onderscheidene" H. B. S. en Gymnasia, het onderwijs in de Indische land- en volkenkunde nagenoeg alles te wenschen overlaat en dat wij bij den Minister in ons slotverzoek er op aandrongen om ook van de *Doctoren in de letteren*, die onderwijs geven in de aardrijkskunde, het bewijs te vorderen dat zij er zelf voldoende van weten, om anderen te doceeren."

De voorzitter onzer „Commissie tot verspreiding van populaire kennis omtrent de Ned.-Indiën" zond reeds 18 dezer in bovenstaanden geest een antwoord in het *Vaderland* aan den heer Brandes, met beleefd verzoek aan de Redactie dit in een harer eerstvolgende nummers te willen opnemen. Tot nu toe, 24 Februari, schijnt daarvoor echter geen plaats te zijn gevonden en om die reden maken wij er thans hier melding van. (*)

Wij mogen vertrouwen, dat de Minister en ook de Kamerleden, die allen van het rekest en de nota Berckenkamp een afdruk ontvingen, in de aanbieding niets anders zullen zien, dan eene, door hare statuten aan de Vereeniging „Oost en West" voorgeschreven poging, om alles te doen, wat in haar vermogen is, om de zeker op geen hoog peil staande kennis van het grootste deel der Nederlanders van hunne bezittingen en koloniën in Oost- en West-Indië, voor het toekomstig geslacht te verhoogen en daardoor te verkrijgen, dat gemis aan die kennis, geen reden meer zal zijn voor het gebrek aan belangstelling, dat toch waarlijk duidelijk genoeg blijken moet aan ieder, die onbevooroordeeld waarneemt.

Wij wezen in de beide hierboven genoemde geschriften in de eerste plaats op den onvoldoenden staat van zaken bij het lager onderwijs, waar de grondslag moet worden gelegd, doch wij meenden er niet minder de aandacht op te moeten vestigen, dat ook bij Middelbaar en Hooger onderwijs de Indische land- en volkenkunde meestal niet genoeg tot haar recht komt.

Dat dit zoo is, leerde ons een degelijk onderzoek, dat niet alleen werd ingesteld bij personen, die het onderwijs moeten geven, doch ook bij hen, die het zouden hebben moeten ontvangen.

(*) Werd in het avondblad van 25 Februari opgenomen.

Oost-Indische berichten.

Een misverstand. Een nieuwe aloon-aloon te Semarang. Journalistiek. De bekende moordaanslag. Lotsverbetering van docters djawa. Geen zin in een ambacht. Nog eens steenkolen op Sumatra. Tanah Datar. Opium aan de Batakkers, Een theemarkt te Batavia. Jobstijdingen uit Java.

Een misverstand. Volgens *de Locomotief* spreekt Mr. de Meester persoonlijk het hem toegedacht plan tegen, spoedig met pensioen den dienst te verlaten.

Het misverstand is het gevolg geweest van de omstandigheid dat mr. de Meester en zijn zoon, van beroep vice-consul, dezelfde voornamen hebben.

Een nieuwe aloon-aloon te Semarang. Aan hetzelfde blad ontleenen wij het bericht, dat de gestadige vermindering in uitgestrektheid van de oude aloon-aloon — de trambaan, het nieuwe postkantoor en de a.s. stadstuin hebben haar den nekslag gegeven — het wenschelijk heeft gemaakt voor Semarang naar een ander publiek plein om te zien.

De schrijver vernam, dat het bestuur reeds daarin is geslaagd; het zal worden aangelegd op den driesprong, dien de weg van Randoesarie naar Peterongan maakt met het verlengde van Peloran.

Majoor Oei Tiong Ham is genegen daar een lap van 36000 vierk. meters aftestaan. Het nieuwe plein zal *zes* zijden hebben.

Journalistiek. Het eerste nummer van *de Indische Landbouw-Courant*, een weekblad, dat in de plaats treedt van *het Archief voor den Landbouw*, verscheen den 7en Januari onder dezelfde redactie, n.l. van den heer Enklaar van Guericke.

De bekende moordaanslag op het echtpaar Badart. Het *Nieuws van den dag voor N.-I.* geeft eene andere lezing van dezen moordaanslag. Volgens dit blad draagt de heer Badart alle schuld van het gebeurde, omdat hij den inlander met een palang pintoe (deur-sluitboom) aanviel, deze trok toen eerst zijn mes.

Lotsverbetering voor docter's djawa. Naar *de Mataram* verneemt ijvert de directeur van O. E. en N. voor een lotsverbetering van de inlandsche geneeskundigen.

Hun bezoldiging zou verhoogd worden. Dat is zeker noodig want niet alleen dat zij haast allen als een gevolg van hun opleiding, beschaving, enz. als Europeanen leven en met dezen omgang zoeken, maar velen geven — zegt de schrijver — ook veel geld uit voor boeken, tijdschriften en instrumenten, om met den tijd medetegaan.

Geen zin in een ambacht. Groot is zeker het aantal armen en behoeftigen hier, zoo schrijft de Soerabajasche correspondent van de *Loc.*, doch er zijn er onder, nog wel krachtige en jonge individuen, die door eigen schuld zonder werk en verdiensten zijn en genadebrood eten. Het is waar dat men de betrekkingen op handels- en andere kantoren niet zoo maar voor het grijpen heeft, maar er is met het een of ander handwerk nog altijd een bord rijst te verdienen. Jongelui melden zich bijv. bij het marine-établissement aan om emplooi, worden er te werk gesteld, doch een poos later ziet men hen niet meer in die inrichting; de nederlandsch-indische sigarenfabriek stelde om de broodelooze indo's te helpen, de gelegenheid open om daar het sigaren-maken, verpakken, etc. aan te leeren, al dadelijk onder genot van een kleine toelage; aanvankelijk liep het daar storm om plaatsing, doch nu is daar geen enkele Indo aan het werk: de een na de ander verliet de fabriek, want het werk stond hun niet langer aan. De Indo's — geen regel zonder uitzondering natuurlijk — achten het beneden zich om een ambacht aan te te leeren of uit te oefenen: de kantoorkruk is hun ideaal; voor de geringste klerken-vacature komen verscheidene dozijnen sollicitanten opdagen. Men schat het aantal broodelooze Europeanen en Indo's hier op 700, een aardig cijfer en waardoor de groote armoede en de vele vraag naar hulp en steun hierboven bedoeld gereedelijk verklaard worden.

Nog eens steenkolen op Sumatra. Het *Bat. Nbl.* wijdt eenige uitvoerige beschouwingen aan de vroeger aangewende pogingen der ambtenaren ter westkust van Sumatra, om de steenkolenvelden in Baros en Singkel op den voorgrond te dringen, welke pogingen echter schipbreuk leden, tengevolge van de vrees om onze exploitatie der Ombilin-kolenvelden afbreuk te doen, naast geldgebrek om de zaak flink aantepakken.

Schrijver is echter van meening dat naast de Ombilinmijnen eene exploitatie der kolenvelden in Baros en Singkel niet slechts loonend kan zijn, maar tevens groote voordeelen opleveren. Men denke slechts in de eerste plaats aan Sabang, in de tweede plaats aan Penang en Singapore en in de derde plaats aan de talrijke havens in den archipel, waar de Ombilinkolen, wegens de veel te hooge vrachten, duurder of nagenoeg even duur uitkomen als engelsche kolen.

Verder verklaart de schrijver o. m. dat er geen bezwaren toch bestaan van politieken aard, noch van wege het koelievraagstuk. Bezwaren van politieken aard zeker niet, althans voor Baros. Bestaan zij voor Singkel wel, dan zijn zij er om weggezuiverd te worden. En wat het koelievraag-stuk betreft, Sumatra, gelijk bekend, is betrekkelijk dun bevolkt en het volk is over 't algemeen lui. Voor een ontginning van de steenkolenvelden in Singkel en Baros zou het koelie-vraagstuk misschien het gewichtigste zijn. Maar tegen over het *beginsel*, dat de exploitatie der steenkolenvelden op Sumatra met kracht moet worden aangevat, is dit vraagstuk van vrijwel ondergeschikt belang. Welke een schoone gelegenheid zou de staat niet hebben, eindigt de schrijver om, als het tot uitvoering der emigratieplannen komt, in die richting het koelie-vraagstuk op te lossen.

De Afdeeling Tanah Datar (residentie Padangsche Bovenlanden, gouvernement Sumatra's Westkust), wordt ingevolge staatsblad no. 29 gesplitst in vijf onderafdeelingen te weten:

a. Fort van der Capellen, met de larassen Lima Kaum, Padang Ganting, Pager Boejoeng, Soeroeasso, Salimpawang, Rau, Soengei Tarap, Goeroen, Soengei Djamboe, Priangan, Soemanik en Tandjoeng;

b. Singkarah, met de larassen Tandjoeng Balik, Singkarah, Soelit Ajer en Saning Bakar, onder een controleur bij het binnenlandsch bestuur met Singkarah als standplaats;

c. Lintau en Boea, met de larassen Lintau, Boea, Koemanis en Soempoer, onder een controleur bij het binnenlandsch bestnur met Boea als standplaats;

d. Sawah Loento, met de larassen Si Loengkang, Padang Siboesoek en Talawi, onder een controleur bij het binnenlandsch bestuur met Sawah Loento als standplaats;

e. Si Djoendjoeng, met de larassen Si Djoendjoeng-VII Kota, Kota Baroe en Loeboe Tarab, onder een controleur bij het binnenlandsch bestuur met Si Djoendjoeng als standplaats.

Opium aan de Batakkers. De Gouverneur Generaal, het wenschelijk achtende de vaststelling van de maximum-hoeveelheid van het maandelijks aan de bataksche hoofden te verstrekken opium, zoomede van den maximum-prijs, waartegen die verstrekking mag geschieden, aan zich te trekken, heeft bij staatsblad no. 46 de daartoe noodige maatregelen getroffen.

Over een theemarkt te Batavia. De bekende firma Rowley, Davies en Co., groothandelaarster in thee te Londen-Mincing Lase, met bijkantoren te Calcutta en Colombo, heeft een vertegenwoordiger naar Batavia gezonden om ook hier een kantoor te openen voor den opkoop van Java-thee. De vertegenwoordiger is hier een dag of vier geleden aangekomen, heeft zich met engelsche voortvarendheid aanstonds aan het werk gezet, is in overleg getreden met verschillende firma's, welke haar tusschenkomst verleenen. tot den afscheep van thee en staat nu klaar om zaken te doen.

Dit is de eerste stap tot de vestiging van een theemarkt te Batavia.

Het is volstrekt niet de bedoeling van Rowley Davies en Co. om den prijs van de Java-thee te drukken of de theefirma's alhier den handel moeilijk te maken. Doch de herhaalde klachten over den omslag, de verschillen in waardebepaling, de onkosten en al de verdere soesah aan de consignatie verbonden, zijn ook tot Londen doorgedrongen en om daaraan tegemoet te komen, om den handel te vergemakkelijken dus, zoo voor de eene als de andere partij, is hier een bijkantoor van de Londensche firma geopend. Het kantoor koopt de thee à contant op en maakt ze hier verder gereed voor de verschillende markten met welke de firma zaken doet; het neemt dus de zorg over voor afscheep, opslag, verkoop op de groote markt e. d., waarvoor planters tot dusver de hulp behoefden van tusschenpersonen.

Het gaat dus met de thee denzelfden weg, dien de suiker reeds lang genomen heeft: het product wordt hier en zonder al te veel tusschenpersonen verhandeld tegen gereed geld.

Wat de Engelsche firma Rowley, Davies en Co. nu doet, had reeds lang gedaan kunnen zijn door Hollandsche firma's. Maar voor de klachten uit Indië bleef men te Amsterdam doof, zooals men daar doof gebleven is voor de klachten van kinaplanters. En nu de opening van een theemarkt alhier ongetwijfeld ook aan den Amstel haar terugslag zal doen gevoelen, zal men ook daar eindelijk wel de noodzakelijkheid gaan inzien om den Javaplanters de voordeelen aan te bieden waarop zij aanspraak mogen maken, zoo lezen wij in het *Soerab. Hbl.*

Jobstijdingen uit Java. Aan de *Javabode* ontleenen wij de volgende Jobstijdingen:

1°. Van het gewestelijk bestuur van Cheribon is het bericht ontvangen, dat in het district Loeragoeng, afdeeling Koeningan, de padi-aanplant van 85 bouws sawah hamara door muizen gedeeltelijk is vernield.

2°. De resident van Semarang deelt mede, dat tengevolge van de laatste overstroomingen in het district Bandjaren, afdeeling Japara, nog twee personen en een karbouw door de bandjir werden meegevoerd, terwijl het lijk van een inlandsche vrouw werd opgevischt.

Blijkens nader bericht van dien gewestelijken bestuurder zijn, tengevolge van plaats gehad hebbende bandjirs, verschillende aanplantingen in de districten Tenggeles en Oedaan, afdeeling Koedoes, vernield.

3°. Volgens mededeeling van den resident van Madioen is de padi-bibit van ruim 31 bouws van verschillende desa's in het district Gendingan, afdeeling Ngawi, door muizen vernield, waardoor vermoedelijk verscheidene sawahs, wegens gebrek aan bibit, niet beplant kunnen worden. Ook de kweekbedden voor den padi-aanplant in de onderdistricten Paron, Kedoenggalar en Geneng, district Seprok in genoemde afdeeling, hebben veel van de muizenplaag te lijden gehad. De noodige maatregelen zijn genomen tot tegengang van de plaag.

4°. De resident van Soerabaja deelt mede, dat in den namiddag van den 24sten December 1903 in de desa Ngepoeng, Longkir, afdeeling Lamongan, een inlandsche vrouw en haar kind plotseling met de balébalé, waarop zij zaten, in den grond zakten; twee anderen, om hulp toegeschoten, ondergingen hetzelfde lot. Onderwijl steeg uit het ontstane gat een verstikkende damp. Een der helpers werd bedwelmd, de overigen werden als lijk te voorschijn gehaald, behalve het kind, waarnaar te vergeefs werd gezocht. Het vreemde verschijnsel werd verklaard door de mededeeling van den petinggi dat daar ter plaatse vroeger een put was van 15 el diep, welke allengs werd gedempt met afval en bladeren.

5°. Van den resident van Madoera is de mededeeling ontvangen, dat in den namiddag van den 25sten December 1903 in de desas Djoenganjar-pesisir en Djoenganjar-goenoegan, district en afdeeling, Bangkalan, tengevolge van zware rukwinden 70 inlandsche woningen, waaronder enkele met pannen dakbedekking, zijn vernield. In eerstgenoemde desa werden bij die gelegenheid 3 personen zwaar verwond. De materieele schade wordt geschat op f 633.

6°. De resident van Pasoeroean bericht dat in het district Kandangan, afdeeling Loemandjang, sedert eenige dagen een aschregen, afkomstig van den Smeroe, werd waargenomen.

West-Indische Berichten.

„Naar men zegt, woelt en kookt 't in de planterswereld tengevolge van de aankondiging door den administrateur van financiën, waarbij de beheerders van landbouwondernemingen, met een oppervlakte van 25 hectaren of meer in cultuur, herinnerd worden aan art. 4 der verordening op de geneeskundige belasting. Nu het mag worden toegegeven, dat het voor den planter niet aangenaam is om voor die hectaren grond, waarop slechts een 20tal cacaoboomen in cultuur staan, onder de termen van dit artikel te vallen", schreef de *Surinamer* in haar nummer van den 14den Januari ll., waarop een planter in 't nummer van den 17den d. a. v. o. a. 't navolgende opmerkte:

„De toestand waarin de cacao (cultuur) hier te lande — reeds twee jaren lang — verkeert, is wezenlijk betreurenswaardig, dit weet trouwens een ieder en waar vonden de industrieelen in die cultuur hulp in dezen benarden toestand?

Waar moest het heen, indien het bestuur niet een gedeelte van onze werkkrachten aan den spooraanleg te werk had gesteld?

Wij zijn daarvoor dankbaar, maar helaas daarmede niet voldaan.

Aan de Bank kan men op promesse naar 'n rente van 8 pct. niet geholpen worden; deze geeft aan plantages geen voorschotten meer als zijnde deze een waardeloos iets? iets dat daarmede gelijk gesteld wordt.

Bij particulieren valt aan hulp evenmin te denken d... de meesten zelf of indirect aan de cacao-cultuur door hunne financieele krachten haast vervallen zijn, getui... de verkoopingen, die in alle couranten voortdurend te le... staan.

Nu heeft de planter twee lange, kommervolle jaren d... geworsteld, nu schijnen de zachte regens na 'n felle droog... ten goede te komen aan de cultuur; de verwachtingen... niet slecht en de maanden Mei of Juni kunnen wij 'n... vredigenden oogst krijgen. Waarom dan niet de hand geli... en tot dien tijd nog uitstel aan de belastingschuldigen v... leend".

Ongetwijfeld zal deze stem niet die eens roependen in... woestijn gebleken zijn, maar wat ons vooral hierin t... is weder die, reeds meer gehoorde klacht over de Ba... welker actie, in tijden toen het den planters vóór den w... ging, dezen de behoefte aan een zuivere landbouwcred... instelling niet deed inzien, zoodat ze nu plotseling ge... op zich zelven aangewezen voor groote moeielijkheden k... men te staan.

't Komt ons naar aanleiding van 't vorenstaande ... van belang ontbloot voor wat de president van de Ka... van landbouw op Guadeloupe, waar de suikerplanter er... even slecht voor staat als de cacao-boer in Suriname, o... landbouwcrediet in het algemeen en over de gestie der Ba... van Guadeloupe in het bijzonder had op te merken.

„Hier," zei de heer Etienne Bernard in de zitting ... genoemde Kamer van den 21sten December ll., „best... grond om zich af te vragen of onze eenige financieele ... stelling, de Bank, haar plicht heeft vervuld. Gij allen w... even goed als ik, dat in een klein land als het onze ... alleen van den landbouw leeft, de quaestie van het la... bouwcrediet niet alleen een zaak van groot belang is m... voor dit land de vraag van leven of dood in zich sl... En wat heeft nu de Bank sedert drie jaren gedaan? ... heeft op overdreven schaal haar voorschotten op de oogs... verminderd en de planter zag zich dientengevolge gedw... gen om telkens minder aan de bemesting en aan de ... werking der velden ten koste te leggen, tengevolge waarv... als terugslag een reductie in het rendement aan rie... suikergehalte werd geconstateerd. Wat is daarvan 't ge... geweest? Dat 170000 inwoners zich in hun bestaan bedre... zien, alle grondbezit snel in waarde vermindert, de ha... door een algemeenen stilstand wordt getroffen, de vers... lende diensten in het land niet behoorlijk functionne... en de bronnen van inkomsten al minder en minder ... leveren. Onder die omstandigheden moet de landbouw ... wel onder door gaan en daarmeê wellicht het staatsbankr... de ondergang van het land voor de deur staan.

Gij constateert dat de Bank van Guadeloupe een gr... fout beging door, zonder reden, de voorschotten in... krimpen. Sommigen beweren dat de Bank aldus hande... wijl haar verweten was, dat zij vroeger te veel gel... had; maar men moet echter niet vergeten dat de B... de eenige credietinstelling is, die wij bezaten, wat ... haar gelijk stond met een soort privilege. Zij werd o... richt met het oog op de behoeften van onzen landb... 't is dus tot haar dat wij ons hebben te wenden; zij h... tegenover ons plichten te vervullen, waaraan ze zich ... kan onttrekken, daar zij belangrijke voordeelen trekt ... haar positie van geprivilegeerde bankinstelling. Overig... heeft de Bank juist in den tijd, toen zij er niet tegen ... zag om voorschotten op ruime schaal te verstrekken, ... hare aandeelhouders dividenden van 20 pCt. kunnen ... keeren, wat ze nu al lang niet meer in staat is te d... Zij had dus een extra-reserve voor de magere jaren mo... aanleggen. Heeft ze dat niet gedaan dan moet haar ge... aan voorzorg worden verweten."

't Vorenstaande moge den zoo geplaagden cacao-pla... van Suriname ten troost — al is die ook wat erg schraal ... strekken, dat 't elders in zijne buurt voor den la... bouw, ook al wegens het gemis van een behoorlijk la... bouwcrediet, niet alles couleur-de-rose is.

Mogen, wanneer zooals we van harte dien planters ... wenschen, nu ook al wellicht binnenkort de donkere wo... weder voorbij gedreven zijn, de krulloten medevoerend ... haar vlucht, dat ze dan niet opgeven het misschien ... wat laat begonnen streven om zich een nuttig en noo... landbouwcrediet te verschaffen. Dat 't daarbij wel noo... zal blijken om geruimen tijd op dat aanbeeld te hame... voordat 't denkbeeld er hier *in* komt, moet hun niet ... schrikken.

Het onlangs gekozen Statenlid Nassy wil den ha... hervormen en begon zijn denkbeelden in de *Surin...* uiteen te zetten. Nu is er een andere hervormer in da... aan 't woord gekomen en 't komt ons voor dat deze, ... Mercurius, een beetje doorslaat als hij 't volgende schr...

„Voor heden wil ik op een ongelijkheid in de wet wij... die aan de firma Kersten een voorsprong geeft en waar... aan de andere kooplieden een oneerlijke concurrentie w... aangedaan. Stel tegenover de firma eene andere met ... gelijk import — de heer Nassy spreekt van 1 milli... maar ik zal later bewijzen van meer — met een gelijk... port dan. Er is er geene, maar zaken moeten op g... grondslagen behandeld en beoordeeld worden.

De winstmaatstaf is 20 pct. dus verdient elk der fir... f 200000. Terwijl de eene firma, in de kolonie woonach... aan personeele belasting 3 pct. dus f 6000 betaalt, h... de andere, in het buitenland gevestigd en die slechts ... vertegenwoordiger" heeft niets meer dan 1.3 pct. van f 3... dus f 39 uit te geven .....

„Ja, maar f 6000 beteekent niets op f 200000; ... ik mij tegenvoeren.

Als winst zeker niet, maar beschouw dien voorspr... van f 6000 uit een ander oogpunt: f 6000 vertegenwo... digt à 10 pct. een kapitaal van f 60000. Neem aan, ... bij een import van 1 millioen f 60000 dat deel is, ... omgezet wordt bij het schoenen- hoeden- en stofdeparteme...

---

ders mede en voerde hem een eind stroomafwaarts van de Dj. Ajer rivier. Daar doodde hij hem aan den rivieroever, zoodat het water rood werd gekleurd. Daarom werd de plaats van den moord S a m a r k i l a n g genoemd: dat beteekent: „r o o d w a t e r" en tot heden heeft dat landschap dien naam behouden.

De „orang-kaja," die dus 2 broers had, had medelijden en wilde hen niet dooden.

Toen dus Sibajak Linggö kwam en vertelde dat hij den zijne had gedood en hij vroeg of de „orang-kaja" dit ook al had gedaan, zeide deze natuurlijk: „ja", doch begroef gauw een kat en toonde dit graf den Sibajak, dat tot op heden: „djèrèt koetjing" of „graf van de kat" heet en nog bestaat.

De twee broers waren dus gered, en bleven te Seroelö leven. Ze pasten op het vee, maar waren vooral jagers. Ze reisden veel van en naar Telok Seumawê, Pasei en kwamen ook te Atjeh.

Op een goeden avond hadden ze zich daar vermaakt door in de meunasa, waarin ze logeerden, uit stukken hout de beeltenis van een olifant te snijden en hadden dat ding onder aan de trap van het naastbij zijnde huis neergezet.

Den volgenden morgen liep alles te hoop. Niemand had nog zoo'n beeltenis, van zoo'n dier gezien, de sultan zelf werd er bij geroepen. De broeders, die als de makers er van ontdekt werden, werden gevraagd waar ze vandaan kwamen en of in dat land werkelijk zulke beesten waren.

Ze antwoordden dat ze van Singgö kwamen en dat daar werkelijk zulke beesten in 't wild rond liepen.

Daarop gelastte de sultan dat ze naar hun land terug zouden gaan en schreef een brief aan den Sibajak van Linggö waarin stond dat hij gaarne een olifant zou willen hebben en of hij hem er aan kon helpen. Sibajak van Linggö, antwoordde „neen". Dit antwoord brachten de broeders over. Toen vroeg de sultan hen of zij het dan konden. Zij antwoorden: „ja", maar vroegen manschappen om te helpen bij de jacht.

Ze kregen 50 man mede. Met die bende trokken de broeders ter jacht. In de buurt van Landé kregen ze den eersten olifant te zien, doch de Atjehers, die dat groote beest zagen, schrikten zóó, dat ze er van door gingen, zoodat dus de jacht mislukte.

De broeders gingen nu weer terug naar Atjeh en namen een Gajösche pawang gadja van Seroelö mede. Ze deelden hunne avonturen mede. De sultan zeide toen dat hij geen menschen meer gaf; maar dat hij ze goed zou beloonen als ze hem een olifant brachten. De broeders bleven toen nog eenigen tijd op Atjeh om te handelen en stuurden de pawang terug om de olifanten-kudde, die ze bij Landé gezien hadden, te bewaken (meloeöm gadja)

Toen nu ook de broeders teruggingen en onderweg sliepen op den G. Raja (Radja) werd hun in den droom duidelijk gemaakt hoe ze een olifant moesten vangen. Daartoe moesten er kleederen, versierselen, vooral veel muziekinstrumenten, rebana's, gongs enz. voor het beest verzameld worden. Als ze dat op de plaats bij Landé neer legden, zouden ze er een weerloos vangen.

De broeders gingen dit vertellen aan den Sultan van Atjeh en kregen van hem al 't gevraagde mede. Vol vreugde gingen ze nu op marsch naar Seroelö en vandaar naar Landé, alwaar hun pawang zeide, dat de olifanten er nog waren.

Op de in hunnen droom aangegeven plaats legden ze dus klêeren, kralen van koraalsteen (karang), gongs, trommen, tamboerijnen enz. voor den olifant neer.

Weldra kwam dan ook een olifant opdagen, die bij het zien van al dat moois, bleef staan en zich niet verweerde toen de pawang met de broers hem naderden. Ze kleedden het beest aan en behingen hem met alles wat er was. De olifant bleef rustig staan.

Toen de broers vervolgens uit vreugde op de rebana sloegen, ging hij loopen en de broers volgden hem. De olifant begaf zich naar de plaats, waar nu de Gajo Loeös is, alwaar de broers hem om te rusten aan een Galö-boom vastbonden.

Op die plaats ontstond later de kampong Galö en de plek, waar de olifant was vastgebonden, heet nog Toengkalau en bestaat nog.

Vandaar ging de olifant naar Deli en terug over Temiang. Bij het tegenwoordige Koeala-Simpang verloor hij een streng bloed kralen, die landstreek heet nu nog; „Karang."

Vervolgens ging hij de S. Kiri op, waar hij toen zijn touw verloor, dicht bij Kaloel. Die plaats heet nog „Toengkalau tali."

Nu ging het dwars over de bergen naar Atjeh. Bij den G. Raja lieten de twee broers met hun pawang den olifant achter om hem te laten bewonderen door het volk en gingen toen hun opwachting bij den Sul... maken en deelden hem mede, dat aan zijn opd... was voldaan.

De Sultan liet toen in triomf den olifant voor ... brengen en liet de broeders met eerbewijzen, overla... Hij riep den Sibajah van Linggö en den orang kaja ... Servelö bij zich, nadat de broers tevens hun geschied... hadden verteld.

Sibajak v. Linggö werd door den Sultan aangest... tot Rödjo Linggö, omdat op zijn gebied de olifant ... vangen was.

De orang kaja van Seroelö kreeg een gebied aan ... Laut Tawar met den titel van Siah Oetama. Een ... broers kreeg het andere land aan den Laua Tawar m... den titel van Rödjö Boekét.

De pawang bleef onder dezen broeder met den ti... van pangoeloe Meloeöm (van meloeëm-gadjah-olifant... bewaker.)

De andere broer kreeg het land ten Z. van Ling... waar de olifant aan den Gölö boom was vastgebond... geweest (dus de Gajo Loeös) met den titel van Ra... Petiambang.

Het was de oudste broeder. Daar deze afkomstig w... van B. Djombang houdt hiermede de titel van Petiamba... verband, (djambang, petiambang).

En zoodoende zijn er sedert dien tijd 4 kedjoer... geweest in het Gajöland, die allen een tjap en aanstelli... kregen van den Sultan van Atjeh.

Tevens werd toen aldaar de Islam ingevoerd.

FRITS.

De firma Kersten is in de gelegenheid gesteld om de schoenen van f 5 het paar, den hoed van f 2.50 en het laken van f 5 per el respectievelijk te verkoopen voor f 4.50 per paar, f 2.25 per stuk, en f 4.50 per el met dezelfde winst — let wel op — met dezelfde winst als de andere firma en toch 10 pct. minder.....«

Deze Mercurius blijkt te denken dat er alleen in Suriname personeele of dergelijke belastingen bestaan. De principale van de firma Kersten heeft in het land harer vestiging ook 'n deel van hare inkomsten af te staan.

Dat bedoeld deel niet rechtstreeks aan de kolonie ten goede komt is 'n andere quaestie, die zich ook elders voordoet, getuige de enorme winsten, door in Nederland gevestigde ondernemingen in Oost-Indië gemaakt, waarvan de Nederlandsche staat profijt trekt, Indië met een luttel bedrag afschepend.

Het een en ander over bevordering van Inlandsche Koperindustrie.

Van den schrijver, den controleur *J. E. Jasper* te Djombang, ontvingen wij een overdruk uit het „*Soerabajaasch Handelsblad*" van 11 en 12 Januari jl. van zijn artikel met bovenstaanden titel. Hij schreef dit naar aanleiding van den in de notulen van het Bataviaasch Genootschap v. K. en W. opgenomen brief van Dr. *J. H. F. Kohlbrugge*, waarover wij in nº. 48 van ons Weekblad reeds het een en ander hebben gezegd.

Het spijt ons te vernemen, dat de heer Jasper ons verdenkt van „grievend" tegenover hem te zijn opgetreden en dat deze veronderstelling hem aanleiding kon geven, om in minder vleiende bewoordingen over de Vereeniging „Oost en West" in Nederland te schrijven, waaraan hij ten slotte toevoegt: „Alvorens deze vereeniging over het een en ander aan te vallen, zal t. z. t. aan het bestuur om inlichtingen worden verzocht." Het ware wel zoo wijs en kiesch geweest om de uitdrukking: „deze blijkbaar liefhebberende en op een goedkoopje uit zijnde Vereeniging" in de pen te houden, totdat hij het antwoord op die gevraagde inlichtingen had ontvangen; dan zou hij geweten heben, dat ook zijn tweede verdenking geheel onjuist is, want dat wij nimmer een bestelling deden „bij een handelaar, die voor Hollandsch „Oost en West" zoo goedkoop mogelijk koperwerk inslaat op pandvenduties."

Hetgeen de heer Jasper in het zakelijke deel van zijn artikel over de Javaansche koper-industrie schrijft, vinden wij zóó belangrijk, dat wij er gaarne een groot deel ter kennismaking voor onze lezers uit over nemen:

»Om over te gaan tot de beschrijving van den geleidelijken achteruitgang dier industrie, een vijftal jaren geleden door mij geconstateerd, heb ik slechts het volgende fragment over te schrijven uit mijn over technieken van koperbewerking handelend boek, hetwelk bijna gereed is en door 's Rijks Ethnografisch Museum te Leiden zal worden gepubliceerd.

Men zag ze al sinds lang niet meer: de spoelkommen, zwaar en flink van stuk, sober bewerkt met netjes gecheveerde ornamenten; de kwispedoors, hoog en statig, de sirihdoozen van verschillenden vorm, deftig en sierlijk, men zag ze niet meer, en al sinds lang werden ze ook niet meer gemaakt. Een enkele keer trof men zoo'n ouderwetsch ding uit de dagen van nijverheidsbloei nog aan in de woning van een Inlandsch hoofd of als *poesaka* in het bezit van een gegoeden Inlander. Maar het was, of ze langzamerhand voor goed verdwenen uit de werkplaatsen der kopergieters. Dergelijke stukken werden niet meer gegoten; men kon ze immers toch niet kwijt raken; men bepaalde zich tot goedkoope voorwerpen, die gauw van de hand konden gaan. En toch moest nog altijd voorschot worden genomen!

De stukken van vroeger, de mooie, goed afgewerkte stukken, waren langzamerhand in de pandhuizen terechtgekomen, welker beheerders de fraaiste exemplaren in handen kregen voor een kleine beleeningsom, die gewoonlijk nog niet zooveel bedroeg, als hetgeen alleen het metaal waard was.

Bij duizenden, bij tienduizenden werden en worden nog koperen gebruiksvoorwerpen naar de pandhuizen gebracht, waar ze op elkaar worden gestapeld, in bedompte kamers, tegen vochtige muren, of op bestofte, gore zolders.

Kom maar eens in een groot pandhuis ter hoofdplaats, vraag eens de vertrekken te zien, waar men de verpande zaken deponeert; ge zult verbaasd staan over de ontzettende hoeveelheden spoelkommen, kwispedoors, sirihdoozen, presenteerbladen, keteltjes e. d., welke er uit alle streken zijn bijeengebracht. En wanneer de kenner zich even de moeite wil getroosten, om zich te bukken tusschen de chaos van voorwerpen, of op ladders te klimmen, om het een en ander uit een hoogen stapel weg te halen en te bekijken, zal hij zien, dat zoowaar tusschen ordinaire dingen veel kunstvols, veel bijzonders als waardeloos is weggeborgen.

Wat niet wordt ingelost, verkoopt de pachter op publieke vendutie tegen geringe bedragen. Zoo gaan bokor's voor f 1 à 2 weg; zoo worden sirihdoozen, die f 10 à f 12 waard zijn, voor enkele guldens verkocht. Kopergieters komen op deze vendutie, koopen veel, om goedkoop aan het metaal te kunnen komen; slaan de mooiste zaken stuk om metaal te hebben voor de smeltkroezen.

Veel ook kwam terug in handen van de bevolking, die later in geldnood verkeerend, de gekochte stukken weer terugbracht naar de pandhuizen.

Zoo rouleerde het koperwerk, en tegen de pandhuizen en pandvenduties, die fnuikend waren voor de nijverheid, kon de weinig energieke, zoo spoedig tevreden Javaan niet concureeren.

Wat baatte 't hem, of hij een mooi en flink stuk maakte, wanneer hij het toch niet kon verkoopen!? Waarheen hij het bracht, hij kon het toch niet van de hand zetten, ook al eischte hij geen zware winst; wien hij 't ook toonde, steeds werd hem te kennen gegeven, dat zijn waar te duur was en dat hetzelfde tegen zeer veel lagere prijzen te bekomen was op elke pandvendutie.

En dan moest hij dat beamen, en met zijn onverkocht gebleven voorwerp trok hij verder, en met leede oogen zag hij, hoe op een pandvendutie menschen uit zijn eigen kampong, koperwerk kochten tegen onbegrijpelijk lage prijzen.

Hij vatte niet, hoe alles zoo goedkoop verkocht kon worden, en dan ging hij aan het uitrekenen, of hij niet goedkooper kon werken, of hij misschien niet bezuinigen kon op het een en ander.

Zijn instrumenten, zoo eenvoudig, zoo oud reeds, behouden, kostten hem dus geen geld, al moest hij toch ook denken aan den tijd, waarop ze noodzakelijk moesten worden vernieuwd; zijn koper had hij al zoo goedkoop mogelijk verkregen en kon hij onmogelijk met nog meer zink vermengen, dan hij reeds deed; al de dure technieken, als b.v. inleggen met golo, het à jour gieten enz., had hij reeds lang laten varen, en hoe zou hij moeten bezuinigen op zijn ciseleurs, die hij niet vooruit betalen kon, en wien hij telkens beloven moest hen te zullen betalen, als hij nieuw voorschot had ontvangen!?

Zoo kwam hij er eindelijk toe, om goedkoope bokor's te vervaardigen, — en dan nog wel op bestelling —, bokor's van f 30 per kodi (20 stuks), gegoten van vuil, geelrood koper, waarin veel zink is gemengd; bokor's, die door knapen zijn geciseleerd met heel, heel eenvoudige, soms foeileelijke, ongeacheveerde ornamenten. Op één dag leverde de jonge en onbekwame ciseleur 3 à 4 bokor's af, waar een echte artist minstens 5 dagen noodig zou hebben, om op eenzelfde voorwerp een degelijke en nauwkeurig gedetailleerde teekening te tikken. Zoo kwam hij er dus toe om inferieur goed te maken, hij, die vroeger deftige sirihdoozen, sierlijke kwispedoors, statige kandelaars uit zijn werkplaats had zien gaan.

De houten leesten, die hij daarvoor gebruik had, lagen er nu nog, als vergeten; lagen onder de rakken te vergaan, tusschen jarenlang opgehoopt stof.

En toen hij ook met deze inferieure bokor's maar matige winsten behaalde, bedacht hij, dat het toch maar beter was, om voorwerpen te gieten, waarvoor geen ciseleerarbeid noodig was. En zoo werd hij gieter van ruwe, koperen strijkijzers, die niet afgedraaid behoefden te worden, en voor welker afwerking hij alleen enkele vijlen noodig had. Hij hanteerde ze nu zelf, ontsloeg zijn helpers, zijn ciseleurs, toog zelf aan het werk met een broer of een neef van hem. Als hij tijd had, maakte hij zelf de wassen voorvormen; als hij geld had, kocht hij wat houtskool; hij goot zelf, werkte zelf af, ventte zelf zijn waar langs de huizen.

En toen de pandvenduties elkaar met korte tusschenpoozen bleven volgen en bovendien nog goedkoope, in Europa geïmiteerde voorwerpen werden ingevoerd, staakte hij zijn bedrijf, vooral ook, omdat hij het der moeite niet waard achtte om zijn intusschen versleten werktuigen te repareeren, of door nieuwe te vervangen. Zijn werkplaats leek uitgestorven.

De pachters bleven voortgaan met het in circulatie brengen van koperen waar; een gedeelte hiervan versleet door het gebruik, een ander gedeelte werd vernield door de smeltkroezen. De oude kunst ging dus verloren, de nijverheid was diep gezonken.

Circa zes jaren geleden bezocht ik te Soerabaja de werkplaatsen der kopergieters. Er waren verscheidene kampongs, waar heele families dit onderdeel van de kunstnijverheid beoefenden; er waren tal van plaatsen, waar nog vrij goed werk werd afgeleverd. Overal kreeg ik den indruk, dat de bewerking van het koper, plaats hebbend in donkere krotjes van ateliers, die zich soms tot gansche rijen aan weerszijden van de kampongstraat aaneensloten, nog in bloei verkeerde, al vertelde mij toen een Inlandsch hoofd, dat deze kunst vroeger veel meer in de hoofdstad voorkwam, het leek toch, alsof vooralsnog niet behoefde te worden gevreesd, dat zij geheel in verval zou geraken.

Ik herinner me, dat ik, eens een kampong van koperwerkers binnenkomend, het lustige, bezige rumoer hoorde van het werk, een chaos van tikkerige, krasserige, rinkinkende geluidjes, teweeggebracht bij het polijsten en ciseleeren van het metaal.

Hier en daar was het al merkbaar, dat men zijn toevlucht had genomen tot goedkoope werkwijzen, met goedkoop materiaal.

En zoetjes aan werden de werkplaatsen weer herschapen in gewone woonhuizen, gingen ook de laatste instrumenten van de hand, totdat er niets meer over was, dat duiden kon op het kloeke, prettige werk van vroeger.

Twee jaren geleden trof ik in een kampong eenige kopergieters aan, die, om op bestelling een kodi dun-wandige, ruw afgewerkte en haastig-geciseleerde bokor's voor f 10 te kunnen leveren, de als volgt te specificeeren uitgaven hadden te doen:

Voor 5 kattie's was 1) ad f 0.30 per kati	f 1.50
Voor het maken van 20 wassen voorvormen — hieronder begrepen het zuiveren, pletten en afdraaien van het was — wordt 1 persoon aangesteld, die voor dezen arbeid 4 dagen noodig heeft en aan loon van den gieter ontvangt ± 0.30 per dag	- 1.20
Voor het bekleven met de dekkende lagen, de z.g. tapellan poetih en ireng is een arbeid van 3 dagen noodig, uit te voeren door 1 persoon, die daarvoor aan loon ontvangt	- 1.—
Voor 2 pikoels hout en houtskool	- 1.—
Voor 1 pikol klei en 1 pikoel zand	- 0.25
Voor 45 katties koper, welke de gieter zich aanschaft bij Chineesche handelaren in rommelwaar, ad minstens f 0.30 per kattie	- 13.50
Voor 10 katties zink (door den betrokken gieter werd het koper met het zink vermengd in de verhouding van 5: 1) ad f 0.10	- 1.—
Het gieten deed de toekang zelf in ± 1 dag, zoodat hij dus daarvoor geen loon had te betalen.	
Voor z.g. ngerok (afschrapen), het vijlen en afdraaien van 1 kodi bokor's werd 1 persoon aangesteld, die ± 6 dagen daaraan bezig was en f 0.20 per afgewerkte bokor ontving.	f 4.—
Voor het oppervlakkig ciseleeren werden eenige knapen in dienst genomen. Arbeidstijd ± 3 dagen. Loon f 0.15 per bokor	- 3.—

Het golo, waarmede de binnenwand dik wordt bekleefd, vóórdat het ciseleeren plaats heeft, behoeft niet telkens te worden aangeschaft, aangezien de gieter dit materiaal telkens, na afwerking van een serie van 20 spoelkommen, nog gebruiken kon. De prijs van deze stof wordt dus van zelf bij bovenstaande berekening niet in aanmerking genomen.

De lezer zal nu vragen: Maar wat verdient dan de kopergieter bij zulk een werkwijze? Het sommetje is nog al gemakkelijk; de ontvangsten bedragen f 30, de uitgaven f 26.45; de winst is dus f 3.55 voor een arbeidstijd van ± 17 dagen. Die winst kan echter tot ± f 5 worden opgevoerd, als de toegang, behalve het gieten, ook andere werkzaamheden op zich neemt, zoo b.v. het afdraaien of het ciseleeren.

Welnu, in zulk een toestand bevond zich de koperindustrie, voordat ik de eerste tentoonstelling organiseerde. De andere Soerabajasche en ook de Gresiksche koperwerkers hadden het niet beter.

Ik herinner me, hoe ik den kopergieter, dien ik bezocht, in een spontaan voelen van de oude kunst, opeens aanried nu degelijke bokor's te maken van hetzelfde ouderwetsche model, dat ik hem toonde.

Ik herinner me ook, hoe hij, neergezeten op den grond, me aankeek, glimlachte en toen uitriep, dat hij het niet kon. Twee dagen later kwam ik weer bij hem, deed hem dezelfde vraag, waarop ik weer hetzelfde antwoord kreeg, en stelde hem voor het toch maar te probeeren. En toen kwam zijn bekentenis: niemand zou dergelijke bokor's van hem willen koopen, of hij moest ze aan mij kunnen kwijtraken; hij moest nieuwe leesten koopen — God, ja, daar had ik heelemaal niet aan gedacht, — hij moest zich fijnere ciseleerinstrumenten aanschaffen; hij moest meer koper gebruiken, hij moest andere ciseleurs in dienst nemen en dat alles kostte geld, en dat bezat hij niet! Hij wilde het wel probeeren, als hij zekerheid had, de bokor's van de hand te kunnen zetten en als hij van mij wat voorschot mocht ontvangen, om grondstof in te slaan!

Er was nog niemand, nog geen enkele Europeaan, die iets bijzonders zag in een bokor of kwispedoor of sirihdoos.«

Dit is wel wat heel boud gesproken!

Wij weten o. a. bij ondervinding, hoe, reeds lang vóór dien, menige Nederlander met recht trotsch was op het kostbaar bezit van een paar kunstig geciseleerde kommen, een statigen kwispeldoor of een smaakvol sirihstel van Javaansch maaksel en model, en dat in 1898, tijdens de tentoonstelling van vrouwenarbeid, die mede de stoot heeft gegeven tot de oprichting van „Oost en West", verscheidene belangstellenden het zéér betreurden, dat de eens zoo zuiver-schoone Ned.-Indische kunstnijverheid in menig opzicht in verval bleek te geraken.

Wij dachten en schreven toen reeds in denzelfden geest als den heer Jasper, die zijn artikel vervolgt met:

»Om nijverheid, die als vergeten in de duisterste hoeken van kampong of dessa was teruggedrongen en op het punt stond voor goed te verdwijnen, op te heffen, te verlevendigen, was voorloopig alleen dit éene noodig: de nijvere moest gelegenheid hebben om flink te verdienen. Wie den Javaan kent, goed kent, wie zijn koperindustrie in die dagen had gezien en bestudeerd, zou onmogelijk anders hebben kunnen oordeelen.

Welnu, ik organiseerde een tentoonstelling. En toen — de eenige keer — heb ik eenige vormen ingevoerd, niet omdat ik ze zoo mooi vond, maar om praktische redenen; omdat ze gebruikt konden worden in de Europeesche huishouding.

Mijn bedoeling was om met het een en ander te toonen, waartoe de Javaansche kopergieter in staat was, en zijn vertrouwen te winnen door hem goede winsten te laten maken. En ziet dit gelukte. Het werd zoetjes aan een mode, om koperwerk te bezitten; de banale Europeesche, Chineesche, Japansche modellen werden opgegeven door zoovele Europeesche bestellers, de nijveren togen aan het werk, verdienden geld, behoefden niet meer op voorschot te arbeiden en herkregen een beetje energie.

Die mode, die evenals alle andere modes eenmaal zal verdwijnen — ik kan constateeren, dat ze nu al veel minder is geworden 1) — is het geweest, welke den kortzichtigen leek hebben toegeschenen als te zijn een ontaarding van kunst. Maar de oude vormen, de oude technieken, zoo b. v. het à jour gieten, het werken met golo, de technieken, die in geen 50 jaren meer te Soerabaja zijn toegepast, heb ik tegelijkertijd doen terugkeeren. De rijzige *adjoek adjoek's* met de *tjloepak*, welke men alleen nog maar in enkele pandhuizen aantrof, ziet men nu, evenals de in verschillenden vorm gegoten *tjèrèt's*, weer in de werkplaatsen der kopergieters; de *blèntjongs* en de *songgarajangs* hebben hun intree weer gedaan; de klompjes van een eeuw geleden, worden in dezelfde naïeve vormen gegoten; de met *golo* belegde voorwerpen zijn weer verschenen, evenzoo de *bokor's rantjangan* de *damar's templek*, de *bambans gendies*, bellen, *tjemongs* en *kedo's*.

Al die dingen vervaardigt men nu naast die modellen, en zullen — dit ligt in mijn streven — blijven bestaan, als de andere met de mode zijn verdwenen. Al dergelijke dingen heb ik eenige maanden geleden op bestelling naar de beide vereenigenen »Oost en West« gezonden, door welke ze nu worden geëxposeerd en verkocht. Dat er onder alle Soerabajasche gieters en ciseleurs echter nog tal van knoeiers zijn, zal ik niemand tegenspreken, evenmin, dat er onder hen nog geen enkelen zijn, die hun klanten gaarne knollen voor citroenen willen verkoopen en b.v. koper leveren, waarin de leek misschien geen spoor zink zou constateeren.

Wetend, dat de kopermode gaandeweg zal verdwijnen — de bewijzen heb ik er nu al van — heb ik de invoering van de Europeesche modellen door bestellers, die de gieters zelf in de kampong opzochten, stil toegelaten, en waarachtig. kon ik constateeren, dat zoo waar de gieters zelf, zoo maar volgens eigen idee, geheel op eigen initiatief, vormen invoerden, door ouderwetsche modellen naar eigen inzicht te wijzigen.

Dat had ik voorzien; dat getuigt van een weer frisch geworden arbeid.

. . . .

En welke modellen mij door de kopergieters ook werden gebracht om het werk te keuren, steeds heb ik er hun op gewezen nooit andere ciseleermotieven te gebruiken dan Javaansche; steeds heb ik hun gezegd, dat onherroepelijk elk voorwerp zou worden afgekeurd, waarop voortaan een andere teekening voorkwam, dan een zuiver-Javaansche. Zooals gezegd: er zijn nog enkele knoeiers, die echter gaandeweg het voorbeeld volgen van de ernstige, degelijke werkers.

Mijn plan was, om in het jaar 1904 te Soerabaja een soort van modelzaal te stichten, waar alle oude modellen van koperwerk zouden worden bewaard en waar tevens gelegenheid zou kunnen bestaan tot nabestelling.

Deze taak, tegelijk met het doen uitvoeren van vele bestellingen, draag ik gaarne over aan de op te richten afdeeling Soerabaja van de Indische vereeniging »Oost en West,« met welker wakkeren oprichter, den heer Mr. Andrée Wiltens, ik reeds heb afgesproken de adressen te zullen opgeven van personen en plaatsen, bij wie en waar nijverheidsartikelen kunnen worden betrokken voor een eventueel op te richten permanent tentoonstellingslokaal.«

Dit plan juichen wij natuurlijk ten zeerste toe, en de heer Kohlbrugge, in wiens geest het, dunkt ons, geheel valt, zal dit zeker ook doen.

De oprichting dier modelzaal zal de taak van „Boeatan" om bestellingen in Indië te doen, naar wij hopen, zeer vergemakkelijken, want wat bij den aanvang van haar werk het moeielijkst blijkt te zijn, is het vinden van goede kantoren, aan wie de inkoop der verlangde artikelen in de verschillende nijverheidscentra in alle opzichten met gerustheid kan worden toevertrouwd.

Wij eindigen dan ook met het nogmaals uitspreken van den wensch en tevens de hoop, dat meer en meer leden en andere belangstellenden, zoowel in woord als in daad, hun licht zullen laten schijnen over de te volgen wegen tot practische bevordering van de Ned.-Indische kunstnijverheid en huisvlijt.

1) Bij het gieten van een koperen voorwerp van 10 katties is een wassen voorvorm van 1 kattie gewicht noodig. De verhouding is dus 10: 1. De hier bedoelde bokor's wegen elk $2\frac{1}{4}$ kattie dus samen 45 katties. Dit gewicht aan koper, staat dus, het surplus in aanmerking genomen, ongeveer gelijk met een gewicht aan was van ± 5 katties.

1) Zou dit verblijdend verschijnsel ook niet eenigszins te danken zijn aan de welgemeende waarschuwingen, die zich dadelijk van verschillende kanten lieten hooren? N. v. Z.

Uit O.-Indische bladen.

De tempel te Mendoet. Aan *de Javabode* ontleenen wij de mededeeling, dat door het bataviaasch genootschap van kunsten en wetenschappen is uitgegeven een, door de heeren B. Kersjes, ingenieur der 1e klasse bij den waterstaat en C. den Hamer, inspecteur van het inlandsch onderwijs, met zorg en kennis van zaken, maar zeker niet het minst met voorliefde bewerkte, bouwkundige beschrijving van den Mendoet tempel, zooals die was vóór de restauratie.

Wij lezen verder in dat blad dat, wanneer men van den Boroboedoer-tempel den weg naar Moentilan volgt, men tusschen de diep ingesneden riviertjes Moedal en Ngasinan, op 150 meter van de Ello, den Tjandi Mendoet vindt, in 1834 door resident Hartman ontgraven.

Langs fraaie en nog grootendeels goed bewaard gebleven paneelen met voorstellingen en relief, bereikt men de binnenruimte, bestemd geweest voor de Boeddha-vereering. Op een verhoogden vloer staan drie beelden op voetstukken, nog bijna gaaf en prachtig van uitvoering. Het grootste, dat van zijn voetstuk was afgeleden, is sedert weder op zijn plaats teruggebracht; een werk, dat veel inspanning en hoofdbreken heeft gekost, maar uitmuntend geslaagd is, volgens de mededeeling van Dr. Brandes. De muren, die deze binnenruimte omgeven, zijn 2.80 meter dik en worden omgeven door een uitgebouwde borstweringmuur, die den indruk maakt van groote soliditeit en een der fraaiste onderdeelen genoemd wordt van dezen merkwaardigen tempel. De verdeeling van de wanden beneden de eerste kroonlijst — door horizontale en verticale lijnen — en van de borstweringsmuur is zoo meesterlijk, zegt de heer Kersjes, de teweeggebrachte indruk zoo verrassend, het geheel zoo weinig overladen — integendeel bijna sober behandeld — dat men zonder aarzeling den Mendoet-tempel onder de best geslaagde monumenten van het Hindoetijdperk mag rangschikken.

Om aan de hand van den heer den Hamer de tafereelen aan de muurvlakken en ommegangen, de trap en de fabels, het portaal, het plein, den kleinen tjandi en den bovenbouw te beschouwen, daartoe schiet onze ruimte tekort, zegt de schrijver, maar hij kan de verzoeking niet weerstaan om zijn bestrijding van de fraaie beelden, in de binnenhal, voor een deel over te nemen.

Uit een steenblok van minstens 3 M. hoog heeft de beeldhouwer den Boeddha te voorschijn geroepen met een buitengewoon talent en kunstvaardige behandeling. Het geloof bestuurde zijn hand, gelijk het zijn hart vervulde. De bekoring bij het aanschouwen roept ons voor den geest een tijd van hooge beschaving, een tijdperk van bloei van vóór 1000 jaar.

Dit gedenkteeken van hoogen godsdienstzin wekt door zijne volmaakte geestelijke schoonheid en statigheid van stijl een hooge bewondering; het is een kostbare erfenis in den tempel der vroomheid.

In den hoogsten eenvoud vertoont zich Boeddha, wiens woord als hoogste wet alles samenbindt, verschenen om het booze te overwinnen, rampzaligen te redden en vreugde, geluk en welvaart alom te verspreiden.

Gehuld in het, tot aan de voeten afhangend kleed, een mantel zonder mouwen, den rechterschouder en arm onbedekt latende, zit Boeddha in ernstige beschouwing en overdenking verdiept, den top van den ringvinger van de rechterhand op dien van denzelfden vinger van de linker houdende. De linkerhand is met de palm naar boven gekeerd, terwijl de binnenkant van het tweede lid van den middenvinger dier hand rust tegen den top van den duim er van. De rechterhand vertoont de palm beneden en houdt den pink, den midden en den wijsvinger eenigszins naar boven.

Het hoofd draagt korte krullen van links naar rechts gedraaid en aan het achterhoofd wat grooter dan van voren. Op het midden verheft zich een uitwas of haartop, in omtrek aan de basis 90 cM. De sluitkrul op den top is aanmerkelijk grooter dan de andere, die in 4 rijen concentrisch den uitwas omsluiten, respectievelijk met 6, 12, 16 en 16 krullen.

In het midden van het voorhoofd boven den neuswortel bevindt zich de oerna, een halve bel, waaraan geen krul is te onderkennen. Als lichamelijk kenmerk wordt de oerna steeds aangebracht op dezelfde plaats; slechts enkele malen ontbreekt deze kleine verhevenheid.

De oogleden zijn ten halve gesloten.

De wijsvinger van de linkerhand is gebroken; de breuk toont, dat die vinger gebogen zal zijn geweest.

De duim van de rechterhand is aan het lichaam vast door eene verbinding; de pink van de linkerhand is verbonden met de muis van den duim van de rechterhand, gevende voldoende steunmiddelen onder het bewerken.

De onderrand van het boven- en onderkleed zijn niet versierd. De afhangende voeten rusten met den zool op een deel van het lotuskussen, waarvan nog zichtbaar zijn de zeshoeken als dek der zaaddoos.

Rechts van Boeddha zit op een lotuskussen een wat kleiner, schoon mannenbeeld, 2,4 M.

De rechtervoet rust op een klein ovaal lotuskussen en het linkerbeen is naar binnen gericht, rustende op het groote kussen en wel zoodanig, dat het plat van den voet den binnenkant van de rechterdij raakt, zijnde een geheel andere houding dan bij het Boeddhabeeld, waar de beenen naar beneden afhangen.

Het fraaie, hooge hoofdtooisel eindigt in een knop met vierbladige kelk. Het is een bindsel van koorden, beneden omvat door een rijkversierden band, waarboven een versierde nis met een beeldje 14 cM. op een lotuskussen in de gewone houding, de handen in den schoot, als Amitabba.

Om het voorhoofd prijkt de band met 3 groote en 2 kleinere sieraden, bezet met edelgesteenten. Het haar is naar achteren gestreken, in 3 krullen links en rechts op de schouders nederdalende.

De breede bandelier is op den linkerschouder vastgeknoopt, een slip op de borst en één langer op den rug latende afhangen.

De rechterarm rust met den rug van de geopende hand op de dij, duim en vingers zijn gebroken; van de weinig opgeheven linkerhand raakt de top van den gebogen wijsvinger den duim.

Tegen den anderen wand is als pendant het derde beeld links van Boeddha gezeten, eveneens op een lotuskussen, doch hier met den linkervoet op het ovale kussen, waarvan alleen de stijgende bladeren deel uitmaken van een steen, waaruit het beeld gehouwen is, de dalende bladeren zijn uitgebeiteld in de 3de laag van het piedestal.

De onversierde lichtschijf, eveneens puntig uitloopende, is wat geschonden en reikt wat minder hoog.

Om het voorhoofd is een diadeem met versierselen in driehoekvorm, bij de ooren 28 cM. hoog. Op rechter- en linkerschouder liggen 3 lange haarlokken, de overige dekken den rug.

De oorsieraden schijnen vastgeknepen bij het begin van de lellen. Een halssnoer, binnen en buiten bezet met paarlen, is fraai van lijn.

De rechterhand is opgeheven ter hoogte van den versierden band; de wijsvinger daarvan is afgebroken, doch de vorm wijst op een gebogen stand; middel vinger, ringvinger en pink zijn naar boven gekeerd. Bij den pols is eene verbinding met het lichaam.

Van den top van het hoofdtooisel tot den voetzool op het kleine lotoskussen meet het beeld 2.60 M.

Nu, blijkens het door Dr. Brandes, in zijn lezing van den 4en Augustus, in het Bataviaansch Genootschap medegedeelde, de werkzaamheden tot herstel door de heeren Engel en van der Ham verricht, zoo goed als ten einde zijn gebracht, zal ongetwijfeld de eerwaardige Hindoe-tempel nog meer tot zijn recht zijn gekomen.

Het werk van de heeren Kersjes en den Hamer is door 22 bouwkundige en lichtdrukplaten, in het topografisch etablissement te Batavia vervaardigd, versierd. FRITS.

Opleiding van Inlandsche Ambtenaren.

Voor een paar korte opmerkingen, mij in de pen gegeven door hetgeen de heer J. Habbema in no. 49 van dit Weekblad onder bovenstaanden titel schreef, kom ik nogmaals een beroep doen op de welwillendheid der Redactie.

Gelijk bij niet schriftelijk voorbereide discussies zoo vaak het geval is, hebben de heer H. en ik ter vergadering van het Indisch Genootschap elkander niet volkomen begrepen; dit blijkt duidelijk bij lezing van het officieel verslag.

De heer H. ging bij zijn rede uit van de min juiste onderstelling, dat mijnerzijds het verlangen was kenbaar gemaakt om in de toekomst *alle of de meeste* Inlandsche ambtenaren een cursus aan de Opleidingschool te doen doorloopen (blz. 25); ik had echter dat desideratum uitsluitend gesteld voor alle *besturende* en *rechterlijke* ambtenaren, dus de Regenten, Patihs, Wedana's, Assistent-Wedana's, Hoofddjaksa's, Djaksa's, Adjunct-Hoofddjaksa's en Adjunct-Djaksa's (blz. 20).

Daarentegen heerschte er bij mij eenig misverstand omtrent de bedoeling van den heer H., toen ik bij mijn repliek verzet aanteekende tegen een verdeeling der ambten in twee kategorieën, alsof mijn geëerde bestrijder het denkbeeld had geopperd, dat sommige ambten slechts door gediplomeerden, andere uitsluitend door ongediplomeerden zouden moeten bekleed worden (blz. 36).

Thans is, naar ik meen, voldoende gebleken, dat wij het over het volgende eens zijn: het diploma behoort een eisch te worden voor evengemelde hoogere betrekkingen, maar de gediplomeerden moeten toch ook eenigen tijd lagere betrekkingen bekleeden ter wille van hun practische vorming.

Zooals ik in K. W. 47 reeds met een enkel woord te kennen gaf, zijn het vooral de betrekkingen van

ADVERTENTIËN.

BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 50, Donderdag 25 Februari 1904.

schrijver bij een Controleur of Wedana, welke mij voor die practische vorming geschikt voorkomen. Zoodra de gediplomeerde daarin een voldoende routine en kijk op het werk heeft verkregen, zal een benoeming tot Adjunct-Djaksa of Assistent-Wedana moeten volgen; ik acht het volstrekt niet noodig, dat hij *alle* lagere rangen doorloopt.

De Heer H. heeft bezwaar tegen het verleenen eener toelage aan de gediplomeerden, zoolang zij schrijver zijn; hij vindt dit onbillijk tegenover de niet-gediplomeerde collega's. Mij komt het echter geenszins onbillijk voor, dat de Staat bij het bepalen der remuneratie voor een ambtenaar niet alleen met het oogenblikkelijk gepraesteerde werk, maar ook met de volbrachte studiën en met de toekomst, die den ambtenaar wacht, rekening houdt. Wat ik in dit opzicht voorsta, is trouwens volstrekt geen nieuwigheid. Het ambt van Landraad-griffier op Java en Madoera wordt met f 250.— of 175.— bezoldigd, naarmate de titularis al dan niet gegradueerd is. Ook bij het Inlandsch lager onderwijs is eene analogie te vinden: hoofden van scholen en hulponderwijzers worden volgens Stbl. 1902, no. 53 hooger of lager bezoldigd, naarmate zij al of niet gediplomeerde van een Gouvernements-kweekschool zijn.

Aangenaam was het mij te vernemen, dat de Heer H. de noodzakelijkheid van het gevolgd hebben der Opleidingschool ook voor Adjunct-Djaksa's en Assistent-Wedana's niet ontkent. Dat hij dit wel deed, meende ik te moeten opmaken uit de omstandigheid, dat hij bedoelde ambtenaren naast de schrijvers en mantri's noemde onder de „lagere ambtenaren" (blz. 25 van het Verslag, onderaan, en K. W. 46) in verband met zijn verdere beschouwingen omtrent de twee kategorieën.

Natuurlijk ben ik het met mijn geachten bestrijder volmaakt eens, dat de betrekkingen van Assistent-Wedana en Adjunct-Djaksa voor de gediplomeerden niet de „bâton de maréchal" mogen zijn. Er behoeft evenwel geen vrees te bestaan, dat de meerderheid der gediplomeerden het niet verder zal brengen, ook al laat men in die rangen uitsluitend hen toe. De verhouding toch is niet zóó ongunstig als de heer H. zich blijkbaar voorstelt. Volgens den Reg. Alm. 1903 zijn er op Java en Madoera:

Patihs	73
Districtshoofden	331
Hoofddjaksa's	17
Djaksa's	67
Adjunct-Hoofddjaksa's	24
Totaal	512

Daartegenover:

Onderdistrictshoofden	973
Adjunct-Djaksa's	46
Totaal	1019

Eene verhouding derhalve van 1 : 2, welke nog gunstiger wordt, wanneer men de betrekkingen van Regent en Ondercollecteur meetelt. Ik deed dit niet, omdat Regenten in den regel de gewone promotie niet gevolgd hebben en voor de betrekking van Ondercollecteur m. i. het diploma niet behoeft geëischt te worden, maar dat neemt niet weg, dat gewoonlijk ook deze ambtenaren uit de gediplomeerden zullen gekozen worden. Doch ook bij eene verhouding van 1 : 2 kan men moeilijk volhouden, dat in het gestelde geval de betrekking van Adjunct-Djaksa of Assistent-Wedana voor de meeste gediplomeerden de maarschalkstaf zou zijn.

De vraag eindelijk, of later het diploma voor meergemelde betrekkingen als absolute eisch van benoembaarheid zal moeten gelden, blijf ik bevestigend beantwoorden. Neemt men eenmaal aan, dat het staatsbelang eischt, dat zekere ambtenaren zekere dosis kennis bezitten, dan moeten argumenten, ontleend aan het privaat belang van andere staatsdienaren, die niet in de gelegenheid zijn geweest zich die kennis eigen te maken, daarvoor zwichten, hoe verdienstelijk deze laatsten ook mogen wezen. Wellicht zal den Gouverneur Generaal bevoegdheid tot dispensatie kunnen worden voorbehouden voor zeer bijzondere gevallen, maar als regel zal aan dien eisch moeten worden vastgehouden.

M. S. KOSTER.

Van vreemde Koloniën.

De fransche koloniën en de oorlog. De neutraliteitsverklaring van Frankrijk, die zich een weinig liet wachten, kwam er toch. Is het evenwel in staat om zijne onzijdigheid te handhaven? Is b. v., zoo werd den heer Le Myre de Vilers, oud-zeeofficier en gewezen Gouverneur van Cochin-China gevraagd, de toestand der defensie van Indo-China van dien aard, dat er geen sprake kan wezen van het welslagen van een eventueelen coup de main van de zijde van Japan, wanneer dit land zich van een punt aan de kust van Indo-China zou willen meester maken om dit als operatie-basis tegen de russische vloot in te richten?

Het antwoord luidde als volgt:

„Wanneer wij meesters ter zee zijn (waaraan met 't oog op de geringe sterkte der fransche scheepsmacht in die wateren wel geen oogenblik mag worden geloofd. — Vert.), heeft Indo-China niets te vreezen, daar een ontscheping van vijandelijke troepen in die omstandigheden tot de onmogelijkheden behoort. (Een waarheid als 'n koe. — Dez.). Zijn evenwel onze maritieme strijdkrachten onvoldoende om de indo-chineesche kust te beschermen, zullen zij genoodzaakt zijn zich tot voor Saigon terug te trekken, de eenige ankerplaats waar zij tegen een aanval beveiligd zijn, dan rijzen ernstige moeilijkheden in betrekking tot de afdoende verdediging der kolonie.

Op 't oogenblik telt onze troepenmacht in Indo-China [illegible] officieren, 10945 Europeanen en 14811 inlanders of in het geheel 26452 man, verdeeld over de verschillende wapens. De kustlijn der kolonie strekt zich over een afstand van 15 breedtegraden of ongeveer 1500 kilometers uit en tusschen Tongkin en Cochin-China bestaat geen gemeenschap over land. De verdediging van die beide deelen der kolonie moet dus voor ieder geheel zelfstandig worden gevoerd, daar er, wanneer in het hier bedoelde geval de overzeesche gemeenschap zal zijn afgebroken, niet aan gedacht kan worden om de bezetting van het eene gewest met die van het andere bij te springen. Tongkin beschikt dan over ongeveer 18000 man en Cochin-China over 10000. Die macht zou tot het dubbele kunnen worden opgevoerd door oproeping onder de wapens van de annamitische reservisten. Maar, men mag ook niet vergeten, dat de 11600 Europeanen, die de kern van 't koloniale leger uitmaken, niet allen valide zijn. Men vindt er altijd een vrij groot aantal zieken onder, die ter wille van de humaniteit naar Frankrijk worden teruggezonden en t. g. t. door anderen vervangen. Is de gemeenschap tusschen de kolonie en het moederland verbroken, dan kan de aflossing niet meer plaats hebben en bij eenigszins langen duur van den oorlog, zou dan de getalsterkte aan Eurepeanen aanmerkelijke vermindering ondergaan.

In hoeverre valt er nu staat te maken op de 28000 inlandsche soldaten en reservisten? Vaderlandsliefde is hier vrij wel uitgesloten. Zoo zijn ze niet aan onze heerschappij gehecht geraakt. Het is dus voor hen zuiver een belangenquaestie, en nu vrees ik dat wij in de laatste jaren, door het opvoeren der belastingen, waardoor alle verbruiksartikelen werden getroffen, de inboorlingen een weinig van ons vervreemd hebben. De jongste voorschriften betreffende 't innen der indirecte belastingen en de strenge maatregelen, die daarbij werden vastgesteld, wijzen er op dat de Annamieten op 't oogenblik een neiging aan den dag leggen tot zekeren tegenstand.

Ik geloof evenwel niet dat er gevaar bestaat voor een aanval op Tongkin, Annam of Saigon, maar het dal van den Mekong, dat jaarlijks 700000 tonnen rijst uit kan voeren, moet wel een zekere aantrekkingskracht uitoefenen op een aziatische mogendheid, wier onderdanen zich hoofdzakelijk met rijst voeden. Om zich van die streek meester te maken zou men langs een der zeven mondingen van den Mekong de rivier met kleine kruisers en kanonneerbooten op kunnen varen. Ten tijde van de verovering van Cochin-China kon een fregat van 50 stukken voor Mytho het anker laten vallen. Schepen met een diepgang tot 14 meters kunnen bij hoogwater de rivier ten allen tijde opvaren, en men vergete niet dat de gezagvoerders der chineesche jonken het water op hun duimpje kennen.

De defensie van Indo-China en in het bijzonder van Neder-Cochin-China biedt ons ernstige moeilijkheden en het is niet met woorden dat we daar verbetering in kunnen brengen."

Ook de bekende heer Chailley-Bert toont zich alles behalve gerust. Hij herinnerde er onlangs aan dat in 1900 een wetsontwerp aan de goedkeuring van het fransche parlement werd onderworpen, waarbij een uitgaaf van 900 millioen franken, waarvan 200 millioen voor de koloniën, werd voorgesteld, ten einde de defensie van het moederland en zijne bezittingen te verzekeren.

Het voornemen bestond het geheele plan in zeven jaren te voltooien. Met het, voor 't fransch nationaal gevoel pijnlijk Fasjoda-incident voor oogen, kwam die termijn den heer Chailley-Bert veel te lang voor: „Laat ons," schreef hij toen „in plaats van de uitgaven over zeven jaren te verdeelen en te rekenen op de koloniale overschotten, tot het uitschrijven eener éénmilliardleening besluiten, om daarmee onze marine en de weërmacht onzer koloniën te versterken."

Hoe staat het nu met het defensief vermogen onzer overzeesche bezittingen, vraagt hij dan, om daarop 't volgend antwoord te geven:

„Wij weten niets met zekerheid. Want, gehoor gevende aan verouderde angstvallige begrippen, houdt de regeering alles zorgvuldig geheim, wat op de nationale defensie betrekking heeft, hetgeen alleen ons Franschen treft, daar de vijand, die er belang bij heeft ingelicht te zijn, voldoende op de hoogte van het onderwerp is. Maar, laat ons, naar hetgeen we er van weten, nagaan hoe we er nu eigenlijk voor staan.

Het defensieplan schijnt, wat Diego-Suarez (het steunpunt der, eventueel in den Indischen Oceaan samen te trekken vloot) betreft, gereed te zijn, dank zij de energie van generaal Gallieni. Maar die haven biedt toch nog steeds geen dokgelegenheid aan onze schepen, die daarvoor naar het engelsche Mauritius moeten gaan (of naar 't duitsche Dar-es-Salam. De V.)

Wat Indo-China aangaat.... meenen wij te mogen aannemen dat het programma nog verre van zijn algeheele voltooiing is.

In West-Afrika zijn de werken (ten behoeve o.a. van Dakar, den zetel van het bestuur) ter nauwernood aangevangen.

In Tunis is Bizerta (de groote oorlogshaven aan de noord-afrikaansche kust), niettegenstaande de belangrijke offers, die het moederland en het regentschap zich daarvoor hebben getroost, niet zoo goed voorzien en uitgerust als het behoorde te zijn. Indien we ons niet vergissen, dan hebben de Russen, onze bondgenooten, nog onlangs ondervonden, dat Bizerta hun niet datgene kon bieden, wat ze van zulk een bekende haven zouden mogen verwachten."

Evenmin als de heeren Le Myre de Vilers en Chailley-Bert schept de militaire medewerker van de *Depêche Coloniale*, de overste Péroz, zich illusiën ten opzichte van het lot van Indo-China, indien het japansch-russisch conflict tot verdere complicatiën aanleiding zou geven.

Aan het slot van een artikel, waarin deze schrijver aantoont dat de maatregelen ter verdediging dier kolonie alles te wenschen overlaten, komt hij zelfs tot de volgende conclusie:

„We staan nu voor 't vraagstuk, waarvoor slechts twee oplossingen mogelijk zijn: of onze strijdkrachten en weermiddelen in Indo-China te verdubbelen, of er in te berusten, dat wanneer de oorlog niet in alle opzichten gunstig voor Rusland afloopt, deze rijke kolonie eerlang in handen der Japanners overgaat."

Marianne begint zich ernstig ongerust te maken, nu ze, evenals elders nog in veel hoogere mate geschiedde, geen rekening heeft gehouden met de teekenen des tijds, die trots al het wereldvrede-gedoe er op wijzen, dat de regel: „wie den vrede wil, bereide zich ten oorlog" nog steeds zijn volle waarde heeft behouden.

De oorlog uit duitsch-koloniaal oogpunt. De *Deutsche Kolonial Zeitung* liet zich als volgt uit:

„De politieke wereld is weer een verrassing rijker. Evenals de catastrophe in Peking en de opstand in Zuid-West-Afrika is de japansch-russische oorlog een verrassing. De japansche diplomatie zou een bijzonder pluimpje verdienen, indien 't haar gelukt ware de buitenlandsche vertegenwoordigers te Tokio betreffende den toestand om den tuin te leiden. Dat is intusschen bijna niet aan te nemen en het is veel waarschijnlijker, dat de europeesche regeeringen een optimisme aan den dag hebben gelegd, waarvoor de grond, afgescheiden van de algemeene behoefte aan rust, niet recht duidelijk is, en dat in elk geval oorzaak is geweest, dat het publiek en in het bijzonder de beurzen, met uitzondering van de londensche, werkelijk werden verrast. Wie in de gelegenheid was om zich eenigszins op de hoogte te stellen van de moderne strooming in Japan en van het japansche volkskarakter, zal reeds lang overtuigd zijn geweest, dat de stemming, die onder het japansche volk heerschte tot een conflict met Rusland moest leiden. Reeds geruimen tijd staan Rusland en Japan in Oost-Azië vijandig tegenover elkaar. Sedert evenwel Japan in de rij der beschaafde volkeren is getreden, kon het Ruslands recht op 't doel afgaand optreden in Mandsjoerije niet zonder zelfopoffering verdragen. Japan heeft Korea voor zijne verdere ontwikkeling noodig. Rusland wil het Korea niet gunnen en het moest dus wel tot een breuk komen. Ongetwijfeld hebben de oude, verstandige leiders der japansche politiek getracht zulks te voorkomen; maar ook zij moeten door de stemming onder het volk tot de overtuiging zijn gekomen, dat men handelen moest, wilde men niet den vrede in het land, ja zelfs het bestaan der dynastie in gevaar brengen. In Rusland was men, daar het reeds duurzaam in Mandsjoerije gevestigd was, veel geruster en men moet der russische politiek het getuigenis geven, dat zij niettegenstaande het drijven der oorlogspartij 't hare gedaan heeft om den vrede te bewaren.

Voor het oogenblik schijnt 't dat 't tot een duel tusschen de beide tegenstanders zal beperkt blijven; maar dit kan tot verstrekkende verwikkelingen aanleiding geven, ja een wereldbrand ten gevolge hebben. Twee mogendheden zijn door een verbond met de oorlogvoerende partijen ook in het gedrang gekomen. Beide, Engeland en Frankrijk, vreezen den *casus foederis*, die hun nopen zal den bondgenoot bij te springen. Engeland zou liefst in alle gemoedsrust door hebben kunnen werken aan de economische verovering van het Yangtsedal. Frankrijk heeft in Oost-Azië, met uitzondering van enkele kleine zaken in Zuid-China (de *Kolonial-Zeitung* blijkt niet veel gewicht te hechten aan de fransche spoorwegplannen ten opzichte van Yoenan), op het oogenblik geen belangen en kijkt bij de moeilijkheden, waarin zijn bondgenoot is geraakt, al ware 't alleen maar om de aanzienlijke sommen, die in Frankrijk in russische papieren zijn belegd, met angstigen blik toe. Het is niet uitgesloten dat dit incident tot het einde van het fransch-russische verbond leidt.

Een moeilijk te berekenen factor zijn de Vereenigde Staten van Amerika Deze waren op 't punt zich belangrijke handelsbelangen in Mandsjoerije te verzekeren. Zij werden voortdurend door Rusland gedwarsboomd en door mooie praatjes om den tuin geleid. Zoo iets vergeeft de pientere Yankee zoo licht niet. Door kort voor het uitbreken van den oorlog zich door de oprichting van drie consulaten in Mandsjoerije de open deur te verzekeren en onmiddellijk drie consuls daar als voorposten op te stellen, en door het zenden van een eskader naar Tsjemoelpo, hebben zij getoond, dat daar groote belangen voor hen op 't spel staan.

Van Duitschland zeide men, toen de oorlog nog in een verre toekomst scheen te liggen, dat deze het eigenlijk volkomen onverschillig moest laten. Daartegen is aan te voeren dat sedert Duitschland, niet in de laatste plaats door het geniale initiatief van zijn keizer, zich tot een toonaangevenden staat in de rij der beschaafde volkeren heeft opgewerkt, niets het onverschillig kan laten, wat op de wereld omgaat. Niet onverschillig, maar in den meest beslisten zin neutraal, moet en zal Duitschland in deze quaestie blijven. Niet neutraal in de gewone negatieve beteekenis van „laisser aller", maar in den welbewusten positieven zin, dat men den, voor den oorlog bestaanden toestand wil bewaard zien. Duitschland heeft er geen belang bij, dat Rusland zou worden benadeeld. Tegenover de, in Duitschland van democratische zijde tegen Rusland gerichte beschuldigingen stelle men, wat Duitschland nooit vergeten mag, dat Rusland ons in moeilijke dagen een waardevolle ruggesteun geweest is. Duitschland heeft geen oorlog met gelukkigen uitslag gevoerd, waarbij het niet zeker was door Rusland in den rug gedekt te zijn. Ook de oorlogen van Frederik de Groote namen eerst een gelukkige wending, nadat de koning ten opzichte van Rusland was gerustgesteld. Maar Duitschland heeft er evenmin belang bij, Rusland in Oost-Azië veel krachtiger te zien worden. Ook een verzwakking van Japan zou Duitschland geen voordeel opleveren. Japan moet voor den russischen invloed in Oost-Azië evenzeer een tegenwicht blijven als Rusland dit met betrekking tot den japanschen invloed moet wezen. Overigens behoeft Duitschland ook geen vrees te koesteren voor een zekere versterking van Japan, want de verwezenlijking van den droom van de uitbreiding van oost-aziatische invloeden over de geheele wereld, ligt nog wel in een onafzienbaar verre toekomst. Bovendien zal de oorlog den overwinnaar ook zware wonden slaan. Zoo kan Duitschland, welks handels- en scheepvaartbelangen natuurlijk tengevolge van den oorlog nu reeds hebben te lijden, niet anders dan een spoedig einde verlangen, met zoo gering mogelijke wijzigingen in den stand van het bezit der oorlogvoerenden. De door Duitschland gewenschte handhaving van den *status quo*, heeft vooral betrekking op China, dat gelijk van zelf spreekt nu sterk in 't gedrang komt. Of China zijne, zij 't vrijwillige, zij 't gedwongen neutraliteit zal kunnen handhaven is zeer de vraag. Elke verandering van bezit aldaar, of een zoogenaamde verdeeling kan echter Duitschland op 't oogenblik slechts hoogst ongelegen komen, wijl 't dan genoodzaakt zou zijn tot handelingen, die niet overeen zijn te brengen met zijn huidige politieke doeleinden. Duitschland is dus de meest onzijdige onder de neutralen, en zou eventueel voor de rol van „werkelijk eerlijk makelaar" bij uitstek geschikt zijn, ware 't niet dat bemiddeling in den regel kwaad bloed bij beide partijen zet. Te vreezen en zooveel mogelijk te vermijden is eene bemiddeling van de zijde van Amerika, dat in elk geval een gezouten makelaarsrekening zou indienen.

Directe koloniale belangen zijn, zoolang er nog van geen verdeeling van China sprake is, onzerzijds in dezen strijd niet gemoeid. Maar wij zullen toch goed de oogen moeten openhouden, en hebben hiertoe een goed gelegen uitkijk in onze bezitting, Kiaotsjau."

Boekbespreking.

In „de Gids" van Februari, schreef de heer *G. P. Rouffaer* onder den titel van **„Nieuwe wegen voor Indische Volkenkunde"** een artikel, waarvan wij de kennismaking onzen lezers ten zeerste aanbevelen.

Na eerst, op de hem eigene, onderhoudende en nauwkeurig gedocumenteerde wijze te hebben aangetoond, hoe in de laatste tijden ook Nederlanders zich verdienstelijk maken op het gebied onzer Oost-Indische Land- en Volkenkunde en de ethnographie, bespreekt hij met groote waardeering den weg door den heer *J. A. Loebèr* ingeslagen, die de litteratuur over Indische volkenkennis onlangs verrijkt heeft met belangrijke geschriften, waartoe diens studie in de ethnographische musea den grondslag legde.

De heer *Rouffaer* noemt dit met recht een *nieuwen weg* en wil dien in ons land voor een ieder zoo gemakkelijk mogelijk maken, door, zoo spoedig als doenlijk, in ons land een *goed* ingericht ethnographisch museum te doen verrijzen, niet speciaal bestemd voor de geleerden, maar ook voor een ruim gebruik door het volk en daarom gelegen *niet* in de betrekkelijk kleine Akademiestad Leiden, maar in de volkrijke hoofdstad Amsterdam.

Nog niet lang geleden namen wij in het K. W. een brief op van het Bestuur der Vereeniging „Moederland en Koloniën", waarin eveneens er op gewezen werd, dat Musea in hoofdzaak moeten dienen voor de volksopvoeding, doch waarin het tot stand komen eener nieuwe inrichting te Leiden, daarentegen geen bezwaar werd geacht.

Wij zijn het meer met den heer Rouffaer eens, maar dan zou, naar onze meening, eene plaatsing van het Museum in den Haag nog meer bevorderlijk zijn voor den nieuwen weg van studie, die hij bedoelt, dan die, te midden van meerendeels weinig vrijen tijd hebbende kooplieden, in het gewezen Amsterdamsche pesthuis.

Finantieele overwegingen zullen echter bij de keuze der plaats veel gewicht in de schaal leggen en nu zouden wij het meest van al betreuren, dat de moeielijkheid der keuze, nog een jarenlang leven verzekerde, niet alleen aan het beruchte pakhuis te Leiden, maar ook aan de van alle kanten bestreden, tegenwoordige opvatting, dat slechts wetenschappelijk onderlegde en toekomstige Hoogeschool-geleerden uit de studie van ethnographica profijt zullen trekken.

***

Kondigden wij eenige weken geleden de uitgave aan van een geïllustreerd Hollandsch boekje „Indische Sagen en Legenden", verzameld door den heer *T. J. Bezemer*, Leeraar aan de Ind. Afdeeling der Landbouwschool te Wageningen, dezer dagen ontvingen wij van den uitgever, Martinus Nijhoff, den Haag, ter bespreking een lijvig boekdeel getiteld: **„Volksdichtung aus Indonesien"**, waarin dezelfde schrijver op veel uitgebreider schaal allerlei Indische overleveringen, dier-fabels en sprookjes op meesterlijke wijze weergeeft.

Zeker zijn wij het met Prof. Dr. H. Kern, die een korte inleiding er bij schreef, volkomen eens, dat er met deze uitgave een goed werk is verricht, daar op die wijze „de in menig opzicht zoo wetenswaardige staaltjes van den geestesarbeid der verschillende stammen van den Indischen Archipel voor een veel wijdere kring van lezers opstaan." En zooals de schrijver zelf zegt: „dient „dit boek als getuigenis in den vreemde, dat de Neder-„landers ook op wetenschappelijk gebied, het arbeidsveld „in hunne koloniën niet braak laten liggen, want van bijna al de daar gesproken talen en dialecten, waarvan hier een vijftiental benut werden, zijn reeds woordenlijsten en andere taalkundige studiën gemaakt.

Dit zeer onderhoudend geschreven en bizonder duidelijk gedrukte boek bevat:

I. Javaansche legenden en fabels.
II. Soendaneesche fabels en sprookjes.
III. Een Balineesch Volksgedicht.
IV. Maleische legenden, dier-fabels en sprookjes uit West-Borneo.
V. Bataksche overleveringen en vertellingen.
VI. Twee sagen van den Orang-Seka van Blitoeng.
VII. Dajaksche dier-fabels en legenden van Serawak en Noord-Borneo.
VIII. Sangireesche overleveringen.
IX. Vertellingen en liedjes uit de Minahassa.
X. Vertalingen uit de Gorontalo en Tominitaal.
XI. Uit de Barée-taal der Toradja's.
XII. Boegineesche en Makasaarsche Legenden.
XIII. Vertellingen der Galelareezen.
XIV. Uit het Boeroesch van Masarete.
XV. Fabels en legenden van de inboorlingen van Nieuw-Guinea en de Kei-eilanden.

***

Ook ontvingen wij in dank van den uitgever *P. J. Diehl* te Utrecht, twee romans:

Het Kind, door *Louise Stratenus* en
Fortuinjacht, door *Mevr. P. A. de Cock Buning-van Hengel.*

Het eerste is bedoeld als een pleidooi voor *Kinderbescherming*, in een romantisch kleed gestoken, dus met het oog op het aanstaande congres van dien naam, zeker *up to date*. Kinderen van „diverse pluimage" worden er in besproken, zoo ook het in Indië geboren kind, dat door de ouders ter opvoeding wordt toevertrouwd aan een familie in Nederland, die het echter niet die liefde en zorg geeft, waaraan het meer dan eenig ander behoefte heeft, zoodat de vader het meisje na enkele jaren weerziende, de smartelijke getuigenis moest afleggen:

„Het kind verliet ons als een lief schepseltje, zoo op-„recht, dat het zich nooit achter de minste onwaarheid zou „hebben verscholen; maar wij behandelden het ook met liefde, „al mochten zij niet nalaten te straffen, waar dit noodig „bleek. En nu? Wij hebben een onhandelbaar kind weer-„gevonden, dat zelfs onze gehechtheid mistrouwt, en niet „opziet tegen de grootste leugens."

Er valt veel uit dit goed geschreven boek te leeren.

„Fortuinjacht" is eene boeiende roman, die geheel op Java speelt en waarin verschillende indische toestanden en verhoudingen zeer juist weergegeven worden.

Om maar één sprekend voorbeeld te noemen, zegt de schrijfster o. a. op blz. 28, van een in Indië geboren en opgevoede vrouw:

„Zij was een *Indische* dame, zooals er gelukkig vele zijn, „wier karakter gevormd was, die het niet aan kennis ont-„brak, met een ziel zóó groot, een hart zóó goed, dat menig „meer ontwikkelde Europeesche vrouw wel deed, er een „voorbeeld aan te nemen".

Dit werk van de te vroeg gestorven talentvolle schrijfster zal zeker vele lezers vinden.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Vragen des Tijds. Februari 1904.

Dr. J. H. F. Kohlbrugge: Geneeskundige hulp voor Javanen.

Het Nederlandsche Zeewezen. 15 Februari 1904.

W. W.: Iets over de Chineesche koelie-immigratie van Zuid-China naar Deli (met afb.). — M.: De binnenlanden van het district Nickerie (naar aanleiding van het werk van Dr. A. van Cappelle.

Natuurkundig Tijdschr. voor Ned.-Indië. Deel 63, afl. 3.

Voordracht van M. F. Onnen, over telegrafie zonder draad. — Vulkanische verschijnselen en aardbevingen in den Oost-Indischen Archipel waargenomen, gedurende het jaar 1902. — Overzicht van het aantal aardbevingen sinds 1861 in den Indischen Archipel waargenomen. — H. Kieviet: Beschrijving van een bij-zon, waargenomen ter reede van Amboina. — Uitkomsten van Meteorologische en aardmagnetische waarnemingen te Pasoeroean en Buitenzorg over 1902.

Berichten uit Ned. Oost-Indië van den Sint-Claverbond. 1905. No. 1.

Pr. H. Verbraak: Beschouwingen over Groot-Atjeh en onderhoorigheden. — De scholen der Ursulinen te Weltevreden. — A. Mathijsen: Een reisje naar de Zuidkust van Timor. — Pr. A. van Velsen: Tararara (Minahassa). — Pr. B. Schweitz: Het Ursulinenklooster te Malang. — Pr. L. Jennissen: Uit het leven der heidenen. — Wijlen Pr. A. Asselbergs: Martelaren uit den O. I. Archipel (vervolg).

De Indische Mercur. 23 Februari 1904. N°. 8.

De invloed van vulkanen op de gesteldheid van den bodem (Voordracht van Dr. A. van Bijlert). — Jaarverslag der Gouvernements-kina-onderneming in de Preanger-Regentschappen over 1902. — Wijziging-Balata-verordening in Suriname. — Kalkstikstof, een nieuwe Meststof. — De rentabiliteit van een koffieonderneming op Sumatra's Westkust. — Acacia-cultuur en tannine-productie. — S. Kalff: Uit de oude doos. Goud-Exploitatie (slot).

Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

Amsterdam, Nederl.,	26 Febr.	11 Mrt.	11.30 's av.
Rotterdam, Lloyd,	4 Mrt.	18 Mrt.	11.30 's av.
Genua, Nederland,	23 Febr.	8 Mrt.	9.15 's av.

(Suppletoire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

Marseille, Lloyd,	1 Mrt.	15 Mrt.	7.45 vm
Marseille, Fr. dienst,	5 Mrt.	19 Mrt.	7.45 vm.
Brindisi, Eng. dienst,	26 Febr.	11 Mrt.	1.—mid.
Napels, Duits. dienst,	29 Febr.	14 Mrt.	9.45 's av.

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

St Nazaire. Fr.,		8 Mrt.	7.45 vm.
Amsterdam, Nederl.,	29 Febr.	14 Mrt.	11.20 's av.
Southampton, Eng.,	1 Mrt.	15 Mrt.	5.05 mid.

MAIL CURAÇAO.

Via Hamburg den 1n van elke maand, alleen op verzoek, 5.05 vm.

Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

ADVERTENTIEN.

P. Happel Jr.

CUISINIER.

v. Kinsbergenstraat 85d,

DEN HAAG.

Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

KON. NED. STOOMVERWERIJ
Opgericht 1864.
J. HOEVELS.
ROTTERDAM.
CHEMISCHE WASSCHERIJ.
Franco toezending. Franco retour.

DAMES LAMBOOY, 2e Wagenstraat 86a, Den Haag.
W. VAN OLPHEN, Molenstraat 39, „ „
B. STRAUB, Frederikstraat 10, „ „
VAN ROOY, Paul Krugerlaan 20, „ „

Th. A. A. SIMONIS

34 GROENMARKT,
over de Prinsestraat, DEN HAAG.

Desinfectie van Vertrekken
volgens Prof. Flügge.
STOOMDESINFECTIE
EN MOTZUIVERING VAN GOEDEREN.
Machinale Stoomzuivering
van Bedveeren.
Wasschen, opmaken en repareeren
van beddegoed.

R. E. J. Zieck en Zoon,

KLEEDERMAKERS,
Franklinstraat 92, Den Haag.
Leveren KLEEDING NAAR MAAT
van solide stoffen en billijken prijs.
Atelier voor nette reparatiën.
Kleederen die goed gekeerd kunnen worden, worden als nieuw afgeleverd.

B. F. C. DALDERUP,

ATJEHSTRAAT 68-68a-70, hoek Batjanstraat,
Het beste en voordeeligste adres voor
BUSGROENTEN,
UITGEWOGEN GROENTEN,
ZUURKOOL,
GEDROOGDE GROENTEN,
GEDROOGDE VRUCHTEN,
VRUCHTEN IN BLIK,
GELD. ROOKWORST.

Corsmit Brossois & Co.
Meubelfabriekant
DEN HAAG.

Compleete Meubileering,
benevens verhuur van Meubilair.
Voor Benedenhuis p. maand *f* 15.—
» Bovenhuis » » 20.—
» geheel huis » » 40.—
Bijzondere conditiën voor repatrieerenden.

18, WAGENSTRAAT 18.

GIDS
VOOR
Repatriëerenden,

Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"
Haagpoort 4.

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:

Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.

Vraag prospectussen voor advertentiën.

C. HOYNG,

Den Haag. — Utrecht.

Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

Echt Chineesche Thee,

speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

Nederlandsch Wapenmagazijn

voorheen S. DE JAGER,
HAARLEM, Barteljorisstraat 32.
's GRAVENHAGE. Spui 12.
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

SNOEREN's Superieur SCHOEISEL

verkrijgbaar:

NOORDEINDE 150, 's-GRAVENHAGE.

Maat- en Reparatie-Inrichting.

AGENTEN.

In onderstaande plaatsen worden agenten gevraagd tegen hooge provisie voor de exploitatie van

HET KOLONIAAL WEEKBLAD.

Br. fr. met opgave van tegenwoordige betrekking aan het bureau van dit blad, dat gaarne nadere inlichtingen verstrekt.

Apeldoorn, Breda, Groningen, Leiden, Nijmegen, Rotterdam, en Utrecht.

BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.

Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,
Huis- en Plantage-apotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.
Gecomprimeerde Photo-Artikelen.

CASCARA-PASTILLES
WONDEROLIE-PASTILLES } zeer aangename laxeermiddelen.

INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.

LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGEERINGEN.

Zie aanbevelingen Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen, enz. enz.
Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.
Vraag slechts ons Fabrieksmerk. Te bekomen bij alle Apothekers.

De Zuid-Hollandsche Broodfabriek,

Waldorpstraat b/d Rijswijksche Weg,
heeft haren **snellen bloei** te danken aan het leveren van heerlijk brood bereid uit de
ZUIVERSTE GRONDSTOFFEN.
Speciaal adres voor
Zoet Roggebrood en Bruinbrood.

In December wordt 15 pCt. uitgekeerd, welk dividend gewaarborgd is.

Abonneert U op de

Bintang Hindia.

Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.

Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.
Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.
DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.
De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.
„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG",
HAAGPOORT 4.
Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!

Vraagt de bekende Sauces en Uw Leverancier Groenten, Soepen, Zuren van de Firma

FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD

TIELEMAN & DROS, *Leiden.*

F. H. BOTHE,

21, Veenestraat -- Den Haag.

SPECIALITEIT IN
GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN
Nouveauté's voor elk seisoen.
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

OOST en WEST.

RESTAURANT
LAAN VAN MEERDERVOORT 195.

Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geïntroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal **(plat du jour)** *f* 0.80.
Diné *f* 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.

BONBOEKJES { **voor 10 plats du jour f 7.00,** **voor 10 diners f 12.50.** }

Het lokaal is **telefonisch verbonden**, zoowel ten gerieve der leden, als tot ontvangen van bestellingen.

BRAND-APPARATEN

der nieuwste vinding, van de eenvoudigste tot de meest complete.
Groote voorraad Fijne Houtwaren.
TENZER'S VLOEIBARE VERF voor Hout, Gobelin, Fluweel, enz.
TENZER, Oude Molstraat 15, Den Haag.
Eenigst speciaal Magazijn. Geen goedkooper adres in Binnen- of Buitenland.

R. Glastra.

5-5a BIERSTRAAT, DEN HAAG.

in VERHUIZINGEN,
MET GROOTE en KLEINE MEUBELWAGENS.
Manden en Kisten gratis in bruikleen.

Stoomvaart-Maatschappij

„ROTTERDAMSCHE LLOYD"

Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam. 1904	van Marseille. 1904	te Port-Said. 1904	te Padang. 1904	te Batavia 1904
Goentoer *	5 Maart	17 Maart	22 Maart	11 April	13 April
Merapi	19 „	31 „	5 April	24 „	26 „
Gedé	2 April	14 April	19 „	8 Mei	10 Mei
Oengaran	16 „	28 „	3 Mei	22 „	24 „
Sindoro *	30 „	12 Mei	17 „	5 Juni	7 Juni
Salak	14 Mei	26 „	31 „	19 „	21 „
Lawoe	28 „	9 Juni	14 Juni	3 Juli	5 Juli
Ardjoeno	11 Juni	23 „	28 „	17 „	19 „

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage*

Vereeniging OOST en WEST.

Afdeeling 's-Gravenhage.

Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, *de Perponcherstraat n°. 93.*

Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Duitsch en Italiaansch.

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Twee jonge Dames die als Gouvernante of Bonne naar Indië willen.

Twee geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Vier dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Twee Dames voor waarnemen van een huishouden en naar Indiën gaan.

Twee Dames om bejaarde dame gezelschap te houden.

Een Dame zoekt plaatsing als Stenograaf, ook voor les geven.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de ééne Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Eene Juffrouw voor Depôthoudster.

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.

Twee jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

Eene dame voor het verplegen van eene zieke dame.

Eene geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.